

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
POPORULUI ROMÂN.

Nr. V.

Sibiiu, Septemvrie—Octomvrie 1905.

An. XXXVI.

Adunarea generală

și

inaugurarea Muzeului „Asociațiunii“.

Adunarea generală a „Asociațiunii“, ținută în Sibiiu la 19 și 20 August a. c., a fost — fără îndoială — cea mai splendidă sărbătoare culturală ce au ajuns-o până acum Românii din țările Coroanei ungare.

Nicicând nu s'a întrunit pe acest pământ, din un prilej pur cultural, o societate românească mai mare și mai aleasă de cum au fost miile de vizitatori din toate țările locuite de poporul nostru, întruniți de astădată la Sibiiu, și nicicând acest popor nu s'a prezentat în condițiuni mai impunătoare ca un element etnic superior, ca un factor important de civilizațiune și ca o națiune înzestrată cu o vitalitate și cu însușiri și talente mari, cari îi garantează un viitor frumos și un loc distins între popoarele din Orientul Europei.

Insemnătatea și splendoarea acestei adunări generale a fost ridicată îndeosebi prin împrejurarea, că a fost împreună cu *inaugurarea Muzeului istoric și etnografic al „Asociațiunii“* și cu *expozițiunea etnografică și istorică-culturală, aranjată din acest prilej*. De asemenea a contribuit la ridicarea acestei sărbări și hotărîrea desinteresată a Comitetului „Societății fondului de teatru român“, de a convoca și adunarea generală a acestei societăți la Sibiiu și de a sărbători aici, împreună cu „Asociațiunea“ noastră, inaugurarea primei scene românești, înființată cu puteri comune prin ambele aceste instituțiuni naționale. Un al treilea moment de importanță a fost participarea la aceste serbări — prin mulți și distinși reprezentanți — a so-

cietății române culte din toate țările locuite de poporul nostru, participare prin care s'a dat o expresiune deamnă și serioasă unității culturale a întreg elementului românesc.

La acest loc credem că trebuie să renunțăm la o descriere amănunțită a decursului frumoaselor sărbări cari au avut loc în Sibiu în timpul dela 19 până la 28 August a. c., și ne putem impune această rezervă cu atât mai ușor, pentru că întreaga presă română de dincoace și de dincolo de Carpați, prin rapoarte foarte bogate cari cel puțin în parte se vor reproduce și în această revistă, au dus vestea lor până în cercurile cele mai îndepărtate.

Cu toate acestea voim și trebuie să constatăm și la acest loc, că toate serbările aranjate, și anume: atât adunările generale a „Asociațiunii“ și a „Societății pentru fondul de teatru“, și Conferența Directorilor Băncilor române, apoi și Expozițiunea etnografică și istorică-culturală, împreună cu reprezentățiunile teatrale și concertele aranjate, ridicate la o însemnătate deosebită prin participarea activă a Societății de muzică „Carmen“ din București, precum și diferitele conferențe științifice și literare, — serbări cari au fost încheiate cu o interesantă escurziune la Săliște și cu un splendid bal festiv, — au avut toate, fără excepțiune, un succes deplin și au prezentat societatea noastră în condițiunile cele mai îmbucurătoare, și nu numai că au dovedit, că temerile ridicate la început de guvernul țării în contra acestor serbări, dar aplanate de Comitetul central cu multă prudență, au fost cu totul neîntemeiate, ci au prezentat totodată și un tablou senin și frumos, care — mai ales în stările în cari se află astăzi țeara noastră, — nu poate fi decât înveselitor și mulțămitor pentru ori-care patriot sincer, fără deosebire de naționalitate.

Ce privește în deosebi adunarea generală a Asociațiunii noastre, și expozițiunea aranjată de aceasta, cetitorii nostri vor putea luă informațiuni mai amănunțite din publicațiunile noastre oficiale. La acest loc vom da numai — în conformitate cu obiceiul observat și în trecut la asemenea ocaziuni — cuvântările prezidiale cu cari a fost inaugurată adunarea generală și apoi expozițiunea, și cari au fost aprețiate de întreaga presă română cu deosebită recunoștință.

Cuprinsul acestor cuvântări a fost textual cel următor:

DISCURSUL DE DESCHIDERE

cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii, ținută în Sibiiu
la 19 și 20 August st. n. 1905.

Onorată adunare generală!

Iară ne-am întrunit, ca să vă dăm seamă despre activitatea și progresul ce comitetul central l-a realizat dela ultima noastră adunare.

Înainte de toate mulțămesc tuturor membrilor, cari în decursul acestui an administrativ ne-au împărtășit de ajutorul lor material sau moral.

Patruzeci-și-patru de ani se împlinesc de când cea dintâi adunare generală s'a ținut aici în Sibiiu. Toți acei bărbați distinși, dintre cei mai distinși ai neamului nostru, cari au prezidat adunările generale, în cuvântări elocvente au descoperit scopul sublim, ce-l urmărește Asociațiunea noastră, și au arătat mijloacele ce trebuesc folosite pentru ajungerea scopului, îndemnând și provocând inteligența română a da tot sprijinul moral și material. Cu toate acestea suntem încă tare departe de țânta pe care stimatul nostru prezident de onoare domnul *Alexandru Mocsonyi* ni-a zugrăvit-o în frumosul său discurs, rostit în adunarea generală din Oravița în anul 1902. Domnia-sa între altele foarte nimerit a zis: „Asociațiunea este expresiunea unității și solidarității naționale, pe terenul cultural al poporului român din Ungaria; iar prin organizarea ei ni-e dată posibilitatea concentrării puterilor noastre. Astfel, ca o zi epocală va străluci în analele ei ziua în care Asociațiunea va vedea organizată sub stindardul său întreaga inteligență română, ca o armată bine organizată în serviciul cauzei naționale“.

Aceste cuvinte clare, înțelepte și convingătoare mă dispensează de a mai repetă și eu ceea ce în 44 de ani, în tot atâtea variante s'a adresat din prezidiu inteligenței române, durere, nu cu succesul dorit.

Patruzeci-și-patru de ani e o clipă în viața unui popor, dar în viața unei reuniuni e timp destul pentru ca să poată, în zisa domnului *Mocsonyi*, „străluci ziua în analele ei“. Pentru de a fi „organizată întreaga inteligență sub stindardul Asociațiunii“.

Și dacă nu s'a întâmplat, vina o poartă numai și numai ca să mă folosesc de cea mai blândă expresiune — *indiferentismul* unei însemnate părți a inteligenței române. Și nu se poate înfieră în destul acest păcat. Alte popoare cu un trecut mai fericit, cu un guvern din sângele lor, pururea se avertizează prin bărbații lor providențiali, dela uritul păcat al indiferentismului, în cauze naționale. Iubire de țeară, loialitate, patriotizm adevărat, respect față cu legile, vârtute militară și cetățenească, n'avem să învățăm dela nime; în privința aceasta nime nu ne întrece; dar un bun sfat, de care s'au folosit alții, cu bun succes, e bine să-l împrumutăm și să-l aplicăm la noi.

Maghiarii se inspiră de sfatul celui mai mare Maghiar, graful Széchényi István, care adesea zicea: „Nu acela e prietenul națiunii sale, care pururea o laudă și o lingușește, ci acela care-i descopere scăderile, pentru a se putea îndreptă“. Iar Germanii își amintesc sentința sdrobitoare a lui Schiller, care a zis: „Ticăloși sunt ceice nu jertfesc totul pentru onoarea și fericirea neamului lor“.

Se poate oare să mai fie și în ziua de azi Români fataliști, cari s'ar mângăia cu zisa poetului: „Dacă n'a perit Românul când trei se conjurară, în veci nu va peri“?!

Azi lupta pentru existență curge pe alt teren, pe terenul economic și cultural, iar cultura numai *națională* poate și trebuie să fie. Cine nu luptă pe acest teren, e osândit să peară!

Ar fi deci din cale afară trist, dacă n'ar înțelege toți Românii, că tocmai aceste sunt terenele principale pe cari „Asociațiunea“ își desvoaltă activitatea sa pe baza statutelor sale.

A nu sprijini „Asociațiunea“ pe acest teren legal și salutar e un păcat strigător la ceriu.

Că în ziua de azi societățile culturale tocmai la zile festive își prezintă bilanțul activelor și pasivelor pe terenul cultural, între altele ne servesc două exemple mai proaspete. Cu ambele ocaziuni „indiferentismul“ a fost sbiciuit fără cruțare.

Reproduc aceste exemple, pentru a justifica bilanțul ce eu îl voi face.

Și îl reproduc, pentrucă tocmai acum în ajunul zilelor festive, un ziar românesc atacă „Asociațiunea“, respective comitetul central, cu următoarele cuvinte: „Putem zice cu mâna pe inimă, că „Asociațiunea“ în decursul existenței sale n'a dezvoltat nici muncă și n'a adus nici roadele ce le-am fi așteptat. Am ajuns mai în urmă a conzidera adunările generale de niște formalități goale, peste cari să trecem îngrabă, chiar ut videatur aliquid fecisse“.

Atacurile acestea se repetază an de an. Dacă până acum nu s'a dat răspunsul trebuincios, eu nu pot să tac.

Să nu se poată zice că: „Am trecut în grabă, chiar ut videatur aliquid fecisse“, — dați-mi voie să mă ocup ex thesi, și din fundament cu această chestie spinosă.

Exemplele le împrumut dela alte națiuni, cu mai multă rutină și experiență, de cum suntem noi pe acest teren.

Viceprezidentul Academiei maghiare, Iuliu *Kautz*, în ședința festivă ținută în 16 Maiu a. c., în prezența ministrilor și a unui public număros și distins, a prezentat un bilanț nu se poate mai necruțător despre decadența pe terenul științific, spunând că: „Rassei maghiare îi lipsește interesul pentru știință“.

Iar în 11 Iunie a. c Liga culturală germană din Austria (Schulverein) pentru ajutorarea școalelor periclitare de Slavi*) și-a sărbătorit iubileul existenței sale de 25 de ani, la care au luat parte număroși delegați din toate cetățile mai însemnate din Germania.

Liga a spesat până acum zece milioane de coroane pentru întemeierea și ajutorarea școalelor. A fost ușor să aducă această jertfă, pentrucă Germania, fratele mai mare, o ajută, precum se și cuvine să-l ajuți pe fratele mai mic. Pe noi nime nu ne ajută, nici ceice datori sunt să o facă.

„Asociațiunea“ vegetează din cotizațiuni. Liga germană are un venit anual de o jumătate de milion coroane. Fondul iubilare e de 300,000 coroane. Cu toate acestea ca să nu ră-

*) Cehii — zice F. Loyer în „Altdutsche Blätter“ — contribue sute de mii, an de an pentru scopuri naționale, și nu este un singur ziler sărac, care n'ar plăti bucuros cele două coroane pe an, pentru susținerea școalelor cehe.

mână un singur german austriac care nu s'ar înscrie membru la Ligă, s'au rostit cuvinte aspre la adresa aceloră: „cari încă n'au trecut în tabăra muncitorilor naționali, căci mai sunt localități unde spiritul de jertfă, cea mai înaltă expresie a nobilului entuziasm, încă nu s'a trezit“, — zice apelul Ligei, apoi și-au dat parola, ca în loc de: „Bună ziua!“ — să se salute cu întrebarea: „Ce ai dat la fondul iubilar?“

Astfel ar fi trebuit să facem și noi din capul locului, îndatăce am băgat de seamă, că majoritatea inteligenței române stă ticnită și nepăsătoare la o parte, privind, cum o samă de bărbați jertfesc pe toate terenele culturale și filantropice: timp, lucru gratuit și bani.

Dacă însuflețirea, cu care noi, generațiunea bătrână, am îmbrățișat și sprijinit Asociațiunea la întemeierea ei, ar fi ținut până în ziua de azi, ar fi trebuit să fie de mult întreagă inteligența, adecă cărturarii, sub stindardul Asociațiunii.

Insuflețirea, despre care savantul prezident al Asociațiunii *Cipariu*, în adunarea generală ținută aici în Sibiiu în 27 August 1881 a zis:

„Asociațiunea nu e fătul unui om, ci aceea a fost proiectată și instituită prin zelul, stăruința și patriotizmul general al tuturor bărbaților de inimă și devotament“.

Și că lipsește nu numai zelul, stăruința și patriotizmul general, dar și simțul de datorință națională, la majoritatea dintre inteligența română, cea mai eclatantă dovadă sunt următoarele date statistice, autentice, constatate cu 1 Iulie 1905.

Avem în Ardeal și Ungaria la ambele biserici naționale:

1. 3349 preoți Dintre acestia membri la Asociațiune sunt 334, a zecea parte: 4 fundatori, 30 pe viață și 300 ordinari.

2. Avem 185 protopopi. Membri la Asociațiune sunt numai 91, anume: 4 fundatori, 7 pe viață și 80 ordinari.

3. Avem 48 vicari, canonici și asesori konzistoriali. Membri la Asociațiune sunt numai 30, anume: 4 fundatori, 5 pe viață și 21 ordinari.

4. Avem 7 arhierei. Membri sunt însă numai 6, anume: 4 fundatori și doi pe viață.

5. Avem 122 profesori. Membri la Asociațiune sunt 76, anume: 1 fondator, 7 pe viață și 68 ordinari.

6. Avem învățători la școalele populare 4392. Membri la Asociațiune sunt 59, anume: 1 pe viață, 58 ordinari.

7. Avem avocați 276 și 150 candidați de avocați, total 426. Membri la Asociațiune sunt 178, anume: 19 fondatori, 32 pe viață și 127 ordinari.

8. Avem 110 bănci românești. Membri la Asociațiune sunt 45, anume 7 fondatori, 15 pe viață și 23 ordinari.

9. Funcționari de bancă avem 460. Membri la Asociațiune sunt 77, anume: 8 pe viață și 69 ordinari.

10. Parohii sunt 2402. Membri la Asociațiune sunt 22, anume: 1 fondator, 4 pe viață și 17 ordinari.

11. Medici români sunt 110. Membri la Asociațiune sunt 55, anume: 1 fondator, 8 pe viață și 46 ordinari.

12. Notari publici români sunt 7. Membri la Asociațiune sunt 3, anume: 2 pe viață și 1 ordinar.

13. Ziare române sunt 24 cu 41 redactori și proprietari. Membri sunt 8 ordinari.

14. Oficieri români activi și în penzie sunt 220. Membri sunt 17, anume 3 fondatori, 3 pe viață și 11 ordinari.

15. Comune politice sunt membri 56, anume: 16 fondatori, 39 pe viață și 1 ordinar.

16. Funcționari la justiție sunt membri la Asociațiune 16, anume: 1 fondator, 8 pe viață și 7 ordinari.

17. Funcționari la administrație sunt 26 membri la Asociațiune, anume: 2 fondatori, 4 pe viață și 20 ordinari.

18. Silvicultori sunt membri 9, anume: 1 fondator, 8 ordinari.

19. Funcționari konzistoriali sunt membri ordinari 7.

20. Alți funcționari membri 26, anume: 1 fondator, 3 pe viață și 22 ordinari.

21. Doamne sunt membri 41, anume: 2 fondatori, 6 pe viață și 33 ordinari.

22. Studenți membri sunt 2, anume: 1 fondator și 1 pe viață.

23. Notari comunali sunt membri 72, anume: 1 fondator, 5 pe viață și 66 ordinari.

24. Ingineri membri sunt 6, anume: 1 fondator și 5 ordinari.

25. Privati sunt membri 25, anume: 5 pe viață, 20 ordinari.

26. Proprietari sunt membri 122, anume: 13 fondatori, 41 pe viață și 68 ordinari.

27. Neguțători sunt membri 37, anume: 4 pe viață, 33 ordinari.

28. Meseriași sunt membri 17 ordinari.

29. Corporațiuni sunt membri 13, anume: 2 fondatori, 4 pe viață și 7 ordinari.

Membri în direcțiunea băncilor românești sunt 700, nefiind însă cu acest titlu înregistrați, n'am putut afla, câți sunt membri la Asociațiune. Cred că mulți trag tantieme fără de a contribui și pentru Asociațiune ceva.

Sic non itur ad astra!

Care va să zică: trei milioane de Români, cari după originea, poziția geografică, valoarea numerică și virtuțile lor militare și cetățenești sunt chemați a ocupa un loc de onoare în concertul popoarelor, pe acest pământ sfânt, udat de sângele și de lacrimile străbunilor, au la cea mai veche și mai importantă instituțiune culturală-națională numai 1475 membri, iar preste 8000, cari datori ar fi să sprijinească Asociațiunea, nu contribue nimic. Și este știut, să sunt datorințe cari nu sunt provăzute în codicele civil și criminal, dar le prevede codicele moral, care obligă cu atât mai mult. Afară de categoriile amintite, mai avem o categorie: membri ajutători cu taxă de 2 coroane la an. Acestia sunt, afară de vre-o câțiva preoți și învățători, toți țărani: cu totul 285 inși.

Câți funcționari de stat, ingineri, proprietari, comercianți, meseriași și alți privați sunt preste tot, cari ar putea contribui? — n'am putut afla. La comune politice și bisericesti n'am reflectat. La țărani tocmai nu. Acestia sunt storși de multele dări, aruncuri și alte năcazuri.

Cu toate acestea înțeleptul și inteligentul nostru țaran, unde vede că domnii de român premerg cu bune exemple, contribue bucuros.

Domnilor români, cari până acum au stat departe de noi, le punem la inimă: să creadă în puterea de viață a neamului

românesc, și se nu uite că: Românelui numai Românul îi poate ajuta.

Revin la sfatul dlui Mocsonyi, la care din parte-mi ca înțelegere aș mai adăugă: Adevărată zi epocală va fi aceea, când nu vom mai avea analfabeți, sau cel puțin nu mulți.

Să dăm carte în mâna țaranului nostru talentat și doritor de carte, ca să-și cunoască drepturile și datorințele sale, valoarea sa. Atunci nu va mai putea fi exploatat ca o vacă bună de muls.

Să-l iubim pe țaran, dacă vrem ca și el să ne iubească, mai ales noi Români suntem datori, pentru că mai toți au crescut cu prescurea țaranului și se susțin din sudoarea lui. Apoi tot cu ce ne putem mândri, dela el avem. Țăranul ni-a păstrat limba, legea, portul, doina, renumele de viteaz, datinile și tot ce poartă caracter românesc.

În ziua de azi națiuni domnitoare, cu puternică aristocrație, mărturisesc, că adevărata bază a statelor e puterea ce rezidă în țărănime.

Scriitorii maghiari, acum după 391 de ani constată, că marea nefericire, catastrofa dela Mohács, care aruncase țara pe 100 de ani sub jugul turcesc, a fost înstrăinarea țaranilor de cătră domni. De față au fost pe câmpul de bătălie: Regele, primatele țării, 2 arhiepiscopi, 5 episcopi, supremul jude al țării, înalta aristocrație, dar cu toții au perit pe câmpul de luptă cu alți 24,000 ostași. De ce? Pentru că inima țaranilor n'a fost cu „domnii“. Acestia 12 ani mai înainte, în dieta din 19 Noemvrie 1514 aruncaseră țărănimea în robie.

„Historia est vitae magistra“.

*

Comitetul central a fost de repețiteori atacat, că: „nu face literatură, nu subvenționează școalele avizate la ajutor, face prea puțin pentru popor, și că peste tot nu progresăm“. Li-s'a răspuns acestora, că nu e chemarea Comitetului central de a face literatură, nici e posibil din 2000 fl., cari ni-au stat la dispoziție a subvenționa peste 1000 de școale avizate la ajutor.

Dar înșire-se toți sub steagul Asociațiunii, câți stau la o parte nepăsători, și Comitetul central va afla căile prin cari

să vie în ajutoriul țăranilor, între altele prin angajarea și premiarea învățătorilor ambulanți și a altor specialiști în științele agronomice, cari vor avea să țină prelegeri din toate ramurile economiei, precum și alte învățături moralizatoare, instructive și folositoare.

Că n'am progresat, aceea o pot afirmă oameni cari cred că lumea a fost întotdeauna precum e în ziua de azi. Aceia nu l-au văzut pe țăran, precum l-am văzut eu, trăgând jugul din zori de zi până în amurgul serii, în brazda stăpânului, așa precum l-a descris baronul Kemény Gábor în cartea sa: „Nagyenyed és vidékének veszedelme“. Dânsul zice că: „Iobagiu și Valah sunt două cuvinte sinonime, și înseamnă: Selav călcat în pulbere, care trăește sub tirănie“.

Aceia nu știu, că până la anul 1848 aveai să străbați unele comitate dealungul și dealatul până ce dădeai de o familie românească, domni români, cari se și mărturisiau în public că sunt Români. Firește, pe acele timpuri singur nobilul eră domn.

Noi bătrânii ne mai aducem aminte de acel domn de român din Cluj, care de dorul și de dragul limbei românești mergea în zile de târg la marginea orașului, pe unde sosiau țăranii, ca să poată vorbi cu ei „românește“, neobservat de nimeni.

Străinii sunt în privința aceasta cu mult mai drepți, dânsii mărturisesc, că nici un popor din țeară, în timp atât de scurt, cu mijloace așa de modeste, așa progres frumos n'a făcut ca noi Români. Iar la aceasta își va avea și Asociațiunea partea sa. Și dacă comitetul central n'ar avea nimic altceva la activul său, singurul fapt e un imens progres, că aici în Sibiiu, unde până la anul 1848 privilegiile orașului opreau chiar și pe nobilimea maghiară de a-și cumpăra proprietate, cu atât mai puțin putea un biet valah, azi noi Asociațiunea suntem cel mai mare proprietar de case și avem cele mai frumoase case din Sibiiu. S'au găsit însă și astfel de Români, cari și acest palat l-au criticat. Se înțelege, Români, cari nimic n'au contribuit pentru muzeu. Aici e locul să amintesc, că școala civilă de fete, pe care ministrul de culte și inspectorii regești de școale au cercetat-o, au aflat-o corăspunzătoare și au lău-

dat-o. Această școală a fost frecventată dela a. 1887 până acum de 1566 eleve, iar în internat au fost adăpostite 1008 eleve. N'a scăpat nici această școală de critică răutăcioasă; ceice știu însă ce mare influință are o femeie cu bună creștere, precum se cresc aici în internat copilele noastre — acela numai laudă va aduce acestui institut și va fi îndatorat să mărturisească, că această școală e o mare creațiune, ce Asociațiunea a săvârșit. Anul acesta s'au făcut însemnate îmbunătățiri; mai ales din punct de vedere igienic. Această grădină, unde își petrec elevele tot timpul liber, a fost transformată într'un frumos și elegant loc de petrecere. Pentru trebuințele școlii civile de fete, dela înființarea ei până azi a spesat Asociațiunea în total: 101,149 coroane.

Un alt ziar român, al cărui redactor nu-i membru la „Asociațiune“, zilele trecute zise: „Iată pentru domni făcù „Asociațiunea“ destul: Școală de fete superioară, Enciclopedie, Muzeu cu casă națională proprie, etc.; dar pentru popor, o ce puțin s'a făcut!“

Avem la școala civilă de fete 95 eleve: 66 interne și 29 externe. Dintre aceste sunt: 15 fete de țerani, 24 de preoți, 11 de notari comunali, 2 de învățători, 7 de funcționari, 14 de neguțatori, 2 de meseriași, 3 de oficeri, 4 de advocați, 3 de medici, 4 de proprietari, 6 de arândatori.

Dintre acestea sunt 15 din România și una din Bucovina. Părinții acestora sunt proprietari, funcționari sau neguțatori. Cele din Ardeal și Ungaria sunt fete de țărani, sau din familii țărănești.

Fete de aristocrați n'am avut și n'avem, din simplul motiv, că suntem un neam de oameni democrați, fără aristocrație.

Dacă Barițiu și baronul Ursu, cari și în mormânt sunt fala neamului nostru, cari cu atâta dragoste au lucrat împreună cu noi pentru această școală, ar învià din mormânt și ar vedeà cu ce absurdități li-se mulțămește, scârbiți de atâta ingratitude s'ar întoarce în mormintele lor.

Cum adecă!?! erà mai bine să fi lăsat și pe mai departe, ca fetele de „domni“ să umble în școale străine? Și a fost o greșală, că fete de „domni“ în școala aceasta au învățat a vorbi „românește“?

Suntem atacați, că nu facem literatură, iar dacă am făcut Enciclopedia, cea mai mare și mai folositoare operă literară, fără de care istoria contimporană nu numai ar fi mancă, dar generațiunea de azi ajungea de batjocură și ar fi necinstit memoria atâtor bărbați vrednici, ale căror fapte și jertfe rămâneau necunoscute posterității, — totuș suntem apostrofați că: am făcut-o pentru „domni“. Muzeul încă pentru „domni“ l-am făcut. Minunat rezon!

Nu ne-am așteptat la laude, cunoaștem noi bine proverbul german: Undank ist der Welt Lohn:

Dar insulte nu suferim!

Amintesc la acest loc și de frumoasa bibliotecă ce se află în acest palat, în care se găsesc zece mii de volume.

Biblioteca, mai înainte puțin îngrijită, a fost din fundament aranjată, catalogizată și pusă în ordine cu multă osteneală și cu mult zel de domnul protopop Togan, bibliotecarul nostru. Când ne-am mutat aici din vechiul birou, d'a capo a trebuit să treacă acele zece mii de volume prin mâinile dlui bibliotecar, pânăce s'au mutat aici și s'au așezat iară la locul lor. În timpul mai nou s'a completat biblioteca cu multe cărți de valoare, și s'ar procură tot ce ne face trebuință, dacă nu ne-ar lipsi mijloacele.

Aici e locul să spun că în țările civilizate s'a pornit o adevărată goană în contra scrierilor de contrabandă, de speculă, așa numite buruene literare, cari otrăvesc și încurcă mintea și inima țăranului și a tineretului. La noi orice scriere netrebnică ar fi, își găsește vr'un ziar, care o laudă și o recomandă, fără a o fi cetit. Prin aceasta publicul românesc își perde și puținul gust de cetit, ce-l are; iar scrierile de valoare le măncă pulberea prin librării, căci domnii de român nu prea cumpără cărți românești, spun librarii.

Ce pond se puneă în vechime pe cărți și biblioteci, servească un exemplu din trecutul orașului Sibiiu. În anul 1357 aveă acest oraș o școală și aproape 200 vol. de cărți.

„O astfel de comoară trebuie apărată — ziceau cetățenii și au zidit în anul 1366 ziduri de apărare.

Comitetul central dela început până acum a împărțit ca stipendii pentru studenți, ajutoare pentru meseriași și pentru

școale, pentru cumpărare de cărți în bibliotecă — și premii pentru lucrări literare, cu totul 120,665 cor. 80 fileri.

Minuni, ce e drept, comitetul central n'a făcut, pentrucă: „Non datur saltus in natura“, dar că n'ar fi făcut tot ce a fost posibil, aceasta numai aceia o vor putea afirmă, cari sufer în zisa poetului, de: „a pizmei răutate“. Onorata adunare generală, făcând us de dreptul său suveran, va apretia, dacă comitetul central a satisfăcut datorințelor impuse de statute?

Am crezut de a mea datorință de a nu trece cu graba „ut videatur aliquid fecisse“, și de a atrage atențiunea întreg neamului nostru la marele rău ce ne amenință prin indiferentizmul ce s'a încuibat la noi.

Am lucrat însă după înțeleptul sfat al celebrului bărbat de stat și istoric francez, Guizot, care a zis: „A judecă omenimea cu asprime și a o iubi ferbinte; a-i cunoaște răul; dorindu-i vindecarea, este sublimul principiu al evangheliei“.

După acestea, salutându-Vă, domnilor și fraților, de bunăvenire în casa neamului românesc, declar ședința de deschisă.

DISCURSUL

ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea expoziției, în 19 August st. n. 1905.

Onorată adunare generală!

În numele „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ am onoare a Vă mulțămi pentru participarea Domniilor Voastre la actul de inaugurare a Muzeului nostru istoric și etnografic.

Aceasta frumoasă sărbătoare, care remarcă un moment important în viața culturală a poporului nostru, a fost anunțată de cătră comitetul central al „Asociațiunii“ și Maiestății Sale regelui nostru apostolic, ca celui mai înalt protector al instituțiilor culturale ale tuturor popoarelor de sub sceptrul său.

Cu deosebită bucurie aduc la cunoștința dvoastră, că Maiestatea Sa regele s'a îndurat a dà și cu această ocaziune o nouă dovadă a iubirii și bunăvoinței ce o păstrează poporului nostru și nisuițelor sale patriotice, încredințând guvernul țării, să aducă la cunoștința „Asociațiunii“ noastre, mulțămita Maiestății Sale pentru învitarea ce i-s'a făcut, și să exprime totodată și „sincerele regrete“ ale Maiestății Sale, că reținut de alte afaceri importante, nu poate participà la sărbarea inaugurării Muzeului nostru.

Acest preainalt act de atențiune va fi primit și conziderat de toți Români din aceasta țară, ca nouă dovadă a bunăvoinței Maiestății Sale pentru poporul nostru, și chiar prin faptul, că după timp îndelungat, este primul cuvânt adresat dela preainaltul Tron deadreptul cătră Români din statul ungar, va întări în noi din nou sentimentele de iubire și alipire cătră glorioasa noastră dinastie, și va fi un nou și puternic izvor pentru întărirea patriotismului probat, ce poporul nostru l-a păstrat întotdeauna patriei comune.

După aceste mulțănesc Excelenției Sale Domnului ministru de culte și instrucție publică, Lukács, care prin hârtia

sa din 4 August Nr. 2868 adresată prezidiului, exprimându-și regretul că nu poate participa în persoană, a încredințat pe Ilustritatea sa domnul comite suprem Gustav Thalmann, să-l reprezinte la inaugurarea Muzeului nostru.

Mulțămesc mai departe tuturor domnilor, cari au dat ascultare invitației noastre și s'au înfățoșat, ca prin prezența lor să mărească splendoarea sărbării de azi: inaugurarea Muzeului, cum și tuturor cari în orice mod ne-au ajutat la zidirea sau înzestrarea acestui Muzeu.

Ideea Muzeului — zice-se — nu e scoasă din adâncimea cărților, ci din sufletul popoarelor, acest izvor bogat, elocuent și neperitor. Muzeul e arsenalul cel mai puternic, cu care își apără un popor originea, individualitatea și tot ce a moștenit dela străbuni.

Ne-am trezit cam târziu, ce-i drept; dar mai bine târziu, ca nici odată. Cele mai rare obiecte, în decursul seculilor, s'au adunat în Muzeul din Viena și cel din Budapesta, care păstrează rare și prețioase suveniri artistice și istorice din Ardeal, această țară atât de bogată în tezaure arheologice.

Ultima descoperire măreață, căreia asemenea nicăiri nu se găsește, nu datează mai departe de anul 1858.

Dovadă sunt cele trei „Tabulae ceratae“ găsite în „Cetatea mare“ din „Auraria Daciae“, precum au numit Romanii, străbunii nostri, Abrudul. Aceste table azi sunt ornamentul muzeului din Budapesta.

Muzeul ardelean din Cluj înființat tot în anul 1858, apoi comisiunea compusă de ministrul Dr. Pauler în 3 Iulie 1872, spre scopul căreia dieta votase o sumă considerabilă, a adunat mai toate obiectele de artă istorică.

În timpul de față s'a pornit o adevărată emulație, o însuflețire la toate popoarele țării pentru înființarea Muzeelor. Astfel clerul romano-catolic, Armenii, Săcuii, Ciangăii, ba și unele comitate înființează muzee locale. Muzeul face cel mai bun serviciu, nu numai poporului, căruia aparține, ci patriei întregi. Este mijlocul cel mai potrivit pentru a se cunoaște reciproc popoarele țării. Prin cărțile și prin produsele literare peste tot, se dovedește gradul de cultură al unui popor, cu deosebire evoluția și progresul literaturii.

Poporul nostru, scăpat abia de o jumătate de secol din sclăvie, luptând pururea cu porniri contrare dezvoltării sale naționale, nu s'a putut ocupa cu lucruri ideale. Ingrijați, ca nu cumva civilizațiunea, care e internațională, care cucerește zi de zi tot mai mult teren, să nimicească ceea ce e cultură națională, ne-am pus pe lucru. Astfel a înființat Asociațiunea, ca centru cultural al Românilor de sub coroana Sfântului Stefan, acest palat al Muzelor.

Primul impuls de a zidi Muzeul, ni-l-a dat domnul prim-secretar Dr. Diaconovich. Meritul domniei sale este de a fi pipăit pulsul, dispoziția Românilor și de a fi pășit cu propunere concretă la timp potrivit, când românimea: un glas mai așteptă. Dovadă e însuflețirea ce a întimpinat ideia la publicul românesc; ori-ce idee sublimă, dacă terenul nu-i pregătit, s'a născut moartă. Ca să mă folosesc de un exemplu, pentrucă după axioma cunoscută: „A majore ad minus fieri potest argumentatio“, mă provoc la cea mai convingătoare dovadă ce ni-o servește un act istoric petrecut aici în Sibiiu. Genealul și idealistul împărat Iosif al *II-lea*, călătorind prin Ardeal și văzând pe țaran degradat la soarta vitelor, într'un moment de sublimă și divină inspirație s'a pus și cu mâna proprie a scris în 4 Iunie 1783 aici în Sibiiu un decret, prin care a vrut să șteargă și numele de iobagiu, în zisa dânsului: rușinea secolului. Marele împărat însă n'a izbutit, pentrucă nime nu l-a înțeles. Bietul iobagiu a trebuit să-și poarte jugul până la anul 1848, când fulgerul revoluției franceze a luminat secolul. Atunci s'au găsit oameni providențiali, cari au pus ideea în lucrare. Dar: „Et voluisse sat-est“.

Românul ține minte, și păstrează cu pietate în inima sa memoria acestui human și drept Domnitor.

Ideia zidirii Muzeului odată pusă de comitetul central în lucrare, a născut o altă idee, care asemenea e ideia dlui Diaconovich.

Domnia Sa a propus și aranjat cu ajutorul comitetului central loteria, în folosul zidirii Muzeului, apoi răscumpărarea felicitărilor de anul nou. Ceeace a sporit capitalul zidirei cu 26,695 coroane 63 fileri.

Înainte de toate am să spun că intravilanul pe care s'a zidit casa de chirie în strada Morii Nr. 6 și acest Muzeu, l-a

cumpărat comitetul central în anul 1897 dela Dna Maria Weindel, cu 22,000 fl. Pe acel intravilan se aflau niște hurbu, o ferărie și un fel de grădină pustie; iar la fundul grădinei zidul și valul orașului.

Contribuirile, ce Comitetul, pe baza concesiunii ministeriale le-a adunat, precum și numele marimonioșilor contribuitori sunt cunoscute publicului din publicațiile Comitetului central. Mă voiu mărgini deci numai la unele momente istorice necunoscute publicului; momente ce se leagă de numele acestui oraș, și de locul unde se află acest Muzeu, momente, ce trebuie eternizate în istoria zilei de azi.

Dupăce adunarea generală ținută în Mediaș în 27 și 28 August 1897 a decis zidirea Muzeului, Comitetul central a publicat un concurs pentru proiecte de zidire, în urma căruia s'au prezentat 26 de planuri. Acestea au fost înaintate Reuniunii arhitecților din Viena spre cenzurare și spre a ne propune premiarea celor mai bune trei planuri. Aceasta reuniune a numit din sinul său trei persoane ca juriu, anume: pe dl Francisc cavalier de Gruber, profesor și conzilier aulic, apoi conzilierul arhitect Alexandru de Wielmans și ca suplent pe Anton Weber. Acest juriu a propus, iar Comitetul nostru a premiat la locul prim planul dlui Aladár Baranyai din Zagrabia, la locul al doilea planul dlui Márton Akos din Budapesta și la locul al treilea planul dlor Zoltán Reiss și Francisc Faludi din Budapesta. Zidirea, care ne-a costat 158,426 coroane 97 fileri, s'a executat după planul premiat la locul prim.

Întreprinzătorul zidirii a fost dl arhitect Gustav Maetz, sub controla dlui inginer Iosif Schuschnig, care a compus planurile în detail, ambii din Sibiiu, iar comisia edilă, sub a cărei îngrijire s'a zidit, au format-o dl: protopop Togan, Dr. Beu și eu. Sculptura a săvârșit-o Iosif Schneider din Sibiiu, pictura Iohann Hofrichter fiul, din Reichenau în Bohemia.

Lucrările de tâmplărie Emil Petrușiu din Sibiiu. Pictorul I. Kautz din Viena a furnizat cortinele și culisele scenei.

Firma Körting din Budapesta a fost furnizorul calorifereleor, iar Fritz W. Elges al mobilierului și al draperiilor.

Parcul din curte l-a aranjat grădinariul A. Förstl din Sibiiu.

Toți acești domni, primească mulțămăta binemeritată. Cu deosebire mulțănesc onoratei comunități orășenești și onoratului magistrat, cari ni-au dat concesiunea de a putea depărta zidul și valul, prin ceea ce parcul orășenesc a devenit cel mai frumos punct al acestui oraș.

Merită să amintesc un fapt frumos și rar în ziua de azi, lipsită de ideal, fapt ce juriul arhitecților din Viena a săvârșit în favorul Asociațiunii. Informați acești domni prin scrisoarea prezidiului Asociațiunii din 16 Martie 1903, Nr. 249 despre scopul humanitar ce-l urmărește Asociațiunea, precum și despre mijloacele, ce cu crucerii le adunăm dela popor, juriul prin scrisoarea sa din 20 Martie 1903, Nr. 600 a renunțat dela orice pretensiune sau remunerațiune, atât pentru revizuirea și propunerea ce privește Muzeul, cât și ce privește casa noastră de chirie.

Depărtarea valului și a zidului s'a săvârșit prin membrii familiei Joandrea din Sibiiu. Această lucrare colosală a ținut $7\frac{1}{2}$ luni de zile, s'au întrebuițat 8850 zile de lucru cu palma și 15,980 încărcături de cară au depărtat pământul și cărămizile, 125 kilograme praf de pușcă și 50 kilo dinamit, apoi 350 metri de sîrmă, ca fitil pentru aprinderea pravului și a dinamitului, s'a folosit la spargerea zidului și a valului. Și numai cu mari și extraordinare forțări a fost posibil a depărta valul și zidul. Intreprinzătorii au primit 11,000 cor., din care sumă Asociațiunea a dat 5000 cor., iar „Cassa de păstrare“ 6000 cor. Notez, că n'a fost suflet de om în Sibiiu, pe care l-a putut purta picioarele, care n'ar fi asistat la acel spectacol.

Sibiiul, unde am zidit acest Muzeu, are un trecut foarte interesant, a fost de repețiței capitala țării și a jucat un rol de prima ordine în istoria Ardealului, mai ales după ce regele Andreiu al II-lea în a. 1217 i-a adunat într'un trup național pe toți Sașii: în Provincia Cibiniensis, sub un cap național: Comitele națiunii săsești.

Dar Sibiiul și din punct de vedere românesc își are însemnătatea sa. Unele evenimente mai însemnate din trecutul istoric al acestui oraș, publicului românesc necunoscute, le-am publicat eu în revista noastră „Transilvania“, apărută în Aprilie a. c.

Istoria contimporană a Românilor ardeleni, numai în legătură cu numele acestui oraș se va putea scrie. Aici s'au ținut toate conferențele, congresele politico-naționale românești dela anul 1848 încoace, precum și dieta din 1863—64. Mulți bărbați însemnați aici și-au făcut studiile juridice, dintre cari amintesc pe Bărnuțiu. Aici a fost internat și arestat Grigorie Maior, fost profesor și în urmă episcop în Blaj.

Tot aici a fost închis și renumitul cronicar Șincai. În fine Avram Iancu, căruia aici i-s'a tulburat mintea, în urma pălănilor ce le-a primit în arestul din Alba-Iulia, ca răsplată dela brutala stăpânire nemulțămitoare. E un tainic joc al sorții coincidența, ce ursita mi-a rezervat mie. Astfel a fost scris în stele, ca pe mine, care am onoarea și fericirea să prezidez actul de inaugurare, personal încă să mă lege o reminiscență, un fapt istoric de acest oraș. Principele Ardealului convocase dieta țării pe 20 Aprilie 1686 în libera cetate regească Sibiiu. În acea dietă s'a publicat diploma nobiliară a familiei mele. „Nemine contradicente“. Astfel numai putea să aibă pe acele timpuri o diplomă nobiliară putere de drept.

Am amintit acest fapt istoric, eu însă personal mărturisesc principiul enunțat de un renumit legist al anticității că: „Numai acela e nobil, pe care vârtutea sa îl nobilitează“.

Locul acesta, unde se află acest palat încă-și are însemnătatea sa istorică. Multe vieți omenești s'au stins la acest loc și mult sânge a curs. Muzeul acesta e zidit pe ruinile valului și zidului, care a servit cetățenilor, începând dela a. 1699, de bastion în contra Turcilor și altor dușmani externi și interni. Fortificarea s'a făcut după planul inginerului italian Giovanni Marando Visconti. Am văzut planul ce se păstrează în biblioteca baronului Bruckenthal. La locul acesta ce se numește Soldisch, s'a construit zid dublu, pentru că din partea aceasta eră cetatea expusă atacului, partea dinspre apus fiind încunjurată cu lacuri naturale și artificiale. În timpul ce noi am zidit acest palat s'a săpat la vre-o câți-va pași de aici un canal adânc, acolo s'au găsit multe schelete de om, și un sicriu, sigur osămintele ostașilor căzuți în luptă. Când s'a terminat depărtarea valului și a zidului, un ziar german din loc a exclamat duios: „Iată și ultimele rămășițe din vechiul

Sibiiu dispărute“. Mai e de însemnat, că precum am cetit într'un memoriu al unui contemporan, de pe zidul ce a stat în acest loc a căzut în a. 1764 generalul Br. Bucov, care dela a. 1762 începând a fost prezidentul guvernului civil și militar în Ardeal. Acest guvernator perzecutase pe Români gr.-orientali în modul cel mai brutal. Se zice, că dela acel accident i-a urmat moartea.

Acesta e istoricul din trecutul locului, ce se leagă de prezentul acestui Muzeu.

*

Cu inaugurarea Muzeului e împreună și expoziția, ce astăzi se pune la dispoziția cercetătorilor. Această expoziție e a patra, ce Români o aranjează. Și are scopul a înlesni înzestrarea Muzeului. La reușita acestei întreprinderi au contribuit cu mult zel și abnegațiune toți funcționarii Asociațiunii și despărțămintele acesteia, apoi reuniunile femeilor române, mai ales cea din Sibiiu, cu deosebire prezidenta acestei reuniuni, doamna Maria Cosma, a dezvoltat o extraordinară activitate la primirea, consemnarea, sortarea și aranjarea tuturor obiectelor intrate la expoziție, și mulți singuratici, precum și exponenți din țara noastră și din România, ale căror nume numai după terminarea expoziției se va putea publica, după-ce vom fi primit raport detaliat dela direcțiunea expoziției, când se vor putea aprecia meritele fiecăruia.

Și până atunci primească toți aceștia sincerile mulțămite din partea comitetului central.

Cu deosebire accentuez la acest loc meritele dlui Diaconovich, care are partea leului la reușita expoziției. Domnia sa ajutat de zeloșii funcționari, anume de harnicul secretar al II-lea dl Lăpădatu și de neîntrecutul, hiperzelosul arhivar, dnul Romul Simu, a aranjat și condus toate lucrările ce cu drept cuvânt se pot numi: multe și grele. Cu un cuvânt: domnul Diaconovich a fost urzitorul intelectual și făptuitorul principal în afacerile expoziției.

N'avem monumente de artă, cu cari să ne mândrim; avem însă obiecte, cari vor întări în noi înșine conștiința forțelor noastre naționale și totodată vor impune și oamenilor de specialitate respectul cuvenit pentru importanța elementului nostru.

Amintesc între altele, cel mai important document din istoria neamului românesc, circularul episcopului Aaron, cu care a deschis școalele din Blaj în anul 1754. Școale, cari după mărturisirea istoricilor, au deșteptat întreg neamul românesc din somnul cel de moarte, la conștiința originii sale.

Un alt document, de mare valoare istorică, de o prețioasă dovadă despre adevăratul patriotism al Românilor e: Stindardul sub care a luptat escadronul de husari, 130 feciori, angajați și provăzuți cu cai, arme, haine și toate cele trebuincioase, apoi dăruțiți tot de episcopul Aaron, împărătesei Maria Theresia ca ajutor în războiul contra Pruşilor. Acest stindard se păstrează la metropolia din Blaj. (A se vedea: „Catalog des k. u. k. HEERES MUZEUM, apoi epistola dlui preposit capitular Moldovan, din Blaj, ce se află la Nr. 430 în indicile expoziției, și Nr. 214 unde s'au introdus în indice obiectele expuse).

De remarcat e admirabila grupă a „Junilor“ din Scheiul Brașovului, ce reprezintă o sărbare, a cărei origine se perde în negura timpilor seculari. An de an, a patra zi de Paști, tineretul călări, cu înfătoșare de voinici, într'un conduct impozant, percurg orașul, în frunte cu surlașul. Această grupă a prezentat-o doamna Ana Nica, soția dlui Teodor Nica, directorul băncii naționale din București, reginei din România, pentru azilul din Siegenhaus lângă Neuwied. De acolo spre acelaș scop a ajuns la Frankfurt și Londra. De acolo un impresario a dus-o la America. Intoarsă la București, regina Elisabeta a oferit-o societății policlinice, dela care doamna Nica a răscumpărat-o; iar acum a expus-o și a dăruit-o pentru Muzeul nostru. Primească doamna și domnul Nica, pentru acest prea frumos și scump dar sincerile noastre mulțămite.

Cu laudă trebuie să amintesc și obiectele expuse de despărțămintele Brașov, Blaj și Cluj. Cu deosebire dl director Dr. Frâncu a dezvoltat o activitate deamă de toată lauda. A colectat în comunele despărțământului 1176 obiecte. Le-a aranjat după natura lor în 14 liste. Obiecte etnografice 167. Din secția de arte frumoase 48. Diferite monete antice, medalii, etc. 916. Din secția istorică: Cărți vechi, tipuri, documente, potire, prapori, sculpturi, litere donațiunile dela Domnitori din România, zapise, cronice, manuscrite, etc. cu totul 45.

Primească mulțămита binemeritată.

Atrag atențiunea Domniilor Voastre asupra colecțiunei dlui Petru Popovici din Brașov, în care se află arme vechi, animale răpitoare, mai multe sburătoare, nobile și răpitoare, unele rare, exotice, preparate și umplute.

Tot din Brașov s'a expus o tablă de tipar din anul 1761, de pe timpul episcopului Dionisie Novacovici.

În secțiunea bisericeii ortodoxe române se află cele mai vechi antimise românești cunoscute până acum, între cari unul dela Ioasaf II, metropolitul Bălgradului din 1672 și altul dela Varlaam, metropolitul Bălgradului, dela 1686 sub craiul Apafi Mihail.

Cea mai veche icoană românească reprezentând pe Alexandru Macedoneanul de monahul George.

Apoi o mulțime de manuscripte și cărți bisericești vechi, rare.

În urmă mai amintesc o cerată romană și o copie de pe aceasta, în ghips, bine reușită, care reprezintă cultul lui Bachus. S'a dăruit Muzeului de d-na Iust. Olariu din Sibiu.

Avem apoi lucruri de mâna femeii române, care în gust fin, în executare artistică, întrece tot ce s'a produs de țărancele altor popoare. Cu ornamentica de casă a poporului român, negreșit că numai lauda o vom seceră dela publicul pricepător. Aici emulează civilizațiunea cu cultura națională, școala, învățatura, cu talentul înnăscut. Avem țesături și cusături admirabile trimise de fostele noastre eleve, altele de toată frumseța lucrute de mâna țărancelor fără școală. Sunt sigur, că la orice expoziție ar fi ambele premiate. Greutatea ar fi numai, căreia să i-se deie preferință: școalei, ori talentului înnăscut. La vederea atâtor lucruri frumoase, elegante și delicate, apoi a portretelor țărănilor și țărancelor noastre, mi-a venit în minte fără veste ceeace W. Hochmann și Martin Opitz, în opul lor: „Beschreibung der Erde“ pagina 3074 au zis: „Din această mestecătură, din care poporul Valah își trage originea sa, se dezvoaltă capete cari sunt clasice și s'ar putea folosi de model pentru piatră scumpă. Capete, cari și înlăuntru ascund ceeace pe din afară ne arată: căci o minte, o judecată mai ageră, o ușurință de a înțelege repede, împreunată cu o purtare îndemânatică, precum vedem câte odată la cel mai de rând Valah, nicăiri nu vom găsi“.

Durere, că inteligența română, care zi de zi vine în atingere cu țărănimea, nu-și dă destulă silință pentru de a abate pe țărancele noastre dela marea greșală a-și schimba portul, a-l moderniză.

Portul românesc e reprezentat aici în Muzeu, din Ardeal, din Ungaria și din Bănat. Ar fi însă o batjocură pentru generațiunea de azi, dacă posteritatea numai din Muzeu ar află despre portul ce l-au purtat străbunele.

Străinii cari cercetează țara noastră n'au destule cuvinte de a admiră acest port elegant și cochet. Dacă țărancele noastre nu-l aprețiază precum ar trebui, nu găsesc alt argument, decât că: Ochiul vede toate, numai pe sine nu.

Un exemplu. In anul 1876, când Maiestatea Sa regele nostru a vizitat Sibiiul, un ziarist venit anume din Germania, întors a casă, între altele a scris:

„Am văzut în Sibiiu fete de român, într'un admirabil costum național; fete atât de frumoase, încât trei astfel de frumseți ar fi în stare a face o cetate germană renumită“.

Îmbrace-se aceste fete în haine străine și nime nu le mai bagă în seamă.

*

După acestea nu-mi rămâne altceva de făcut, decât să rog pe marele Dumnezeu, care a străcurat neamul nostru prin restriștea timpurilor barbare, prin nemaipomenita sclăvie, și ne-a învrednicit să ajungem această zi de bucurie, de sărbătoare națională, să primească sub ocrotirea sa această casă românească.

Iar neamului românesc, căruia în numele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român îi predăm acest palat, să-i fie un bastion, din care nu cu armele ucigătoare, precum își apărau odinioară cetățenii pe acest loc averea și viața, ci cu armele științei, sub paza legilor, în liniște, departe de zgomotul zilei, în nobila emulație cu celelalte muzee patriotice, din generație în generație să-și apere acest focular cultural, unde se vor păstră relicviile trecutului și creațiunile sufletului românesc.

Așa să fie!

Acum, vă rog domnilor, să mergem să cercetăm expoziția.

Discursul de încheiere.

Onorată adunare generală!

Fiind toate obiectele puse la ordinea zilei rezolvate în cel mai îmbucurător mod, Vă mulțămesc pentru binevoitorul Dvoastre concurs, și Vă rog să păstrați amintirea acestor zile de sărbătoare națională și să împărtășiți și celorce n'au putut fi părtași la bucuria noastră, să-și împreune rugăciunile lor cu ale noastre, ca marele Dumnezeu să ne învrednicească de bucurii și mai mari. Ieri am avut onorul să Vă recomand domnilor, să ne folosim de *sfatul* celui *mai mare* Maghiar; azi, îmi iau voe domnilor să Vă recomand *exemplul* celui *mai înțelept* Maghiar. Precum cetisem într'o revistă maghiară, Deák Ferencz, înțeleptul țarei, precum îl numesc connaționalii dânsului, a zis că: „Dacă el ar intra în raiu și n'ar putea să stee acolo ca Maghiar și romano-catolic, numai decât ar eși afară“. Mă închin înaintea unui bărbat, care își iubește neamul și legea cu atâta căldură; iar sinceritatea cu care și-a exprimat acea iubire, e semnul invederat al bărbatului de caracter.

Ca să fim vrednici de stima omenilor de bine, s'o spunem și noi fără rezervă, ceeace purtăm în fundul inimii noastre, că: *Noi nici că intrăm în raiu, dacă n'am putea intra ca Români, cu limba și legea noastră strămoșască*. Căci dacă e adevărat ceeace Carol cel mare a zis, că: „Limba spaniolă e limba îngerilor“, apoi noi așa știm că: *Limba română e limba Arhangelilor*.

După aceste, doresc domnilor și fraților, să ajungeți cu bine la ale domniilor Voastre, și declar ședința de încheiată.

SALUT ASOCIAȚIUNII.

Nr. 1068—1905.

Sz. 101—1905.

f. r.

Ö császári és Apostoli Királyi Felsege a kabineti irodának f. hó 11-én 433/korr. sz. alatt az Ö Felsege személye körüli minister urhoz intézett közleménye szerint-legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, miszerint a Nagyszébenben székelő „Román irodalmi és közmívelődési egylet“ elnökségének az ujonnan épített néprajzi és történelmi muzeum megnyitása alkalmából rendezendő ünnepélyre vonatkozó legalázatosabb meghívásáért legmagasabb köszönete és egyuttal őszinte sajnálata fejeztessék ki, hogy ezen ünnepélyen másnemű elfoglaltsága miatt nem jelenhetik meg.

A nevezett Miníster úr megkereséséhez képest a m. kir. belügyminister úr f. hó 15-én 5452 eln. szám alatt hozzám intézett leirata folytán van szerencsém erről a „Román irodalmi és közmívelődési egylet“ tisztelt Elnökségtől értesíteni.

Nagyszében 1905 évi Augusztus hó 16-án.

Thalman Gusztáv,
főispán és százsispán.

*

Nr. 1068—1905.

Nr. 101—1905.

f. r.

In senzul rescriptului cabinetului Majestății Sale Cesaro și Regale Apostolice adresat ministerului ad Latere, Majestatea Sa imperială și regească Apostolică s'a îndurat prea grațios a ordonă, ca să se exprime cea mai înaltă mulțumită pentru omagiala invitare ce i-s'a făcut pentru serbările aranjate din incidentul deschiderii Muzeului etnografic și istoric nou edificat al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, cu sediul în Sibiu și totodată să se exprime sincerele regrete că din cauza altor ocupațiuni nu poate participă la aceasta serbare.

In consecința recercării numitului domn ministru, conform ordinului dlui ministru reg. ung. de interne adresat mie, cu datul de 15 l. c. sub Nr. prez. 5452 am onoare a înștiința prezidiul Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român.

Sibiu, 16 August 1905.

Gustav Thalman,
comite suprem și comite săsesc.

Nr. 1072—1905.

De *Alesandru Mocsonyi*, prezidentul onorar al Asociațiunii,
a trimis următorul salut:

Domnule Prezident,

Onorată adunare generală,

Asociațiunea serbează deastădată o serbare rară și — amăsurat pregătirilor în stil mare făcute — chiar grandioasă: Inaugurarea festivă a Muzeului nostru istoric și etnografic.

Muzeele se rangează în categoria institutelor culturale mai înalte. În temeierea unor asemenea institute constituie un eveniment important și înseamnă în viața culturală a popoarelor, cu drept cuvânt, o istorică peatră de demarcare, căci dovedește, că s'a trezit deja interesul și pentru trebuințele culturale mai înalte. În măsură potențată revine, însă această importanță istorică serbării noastre inaugurale, după ce poporul nostru se află încă, așa zicând, pe pragul culturai sale naționale.

Firește nu din vina sa!

Nu există doar în patria noastră popor, care ar fi avut o luptă de existență atât de grea, ca poporul român. Veacuri pline de vifore și furtuni au apăsât cu greutate de plumb asupra acestui popor. Părăsit de lamura elementelor sale conducătoare, aruncat secol de rândul fără apărare în calea valurilor devastatoare ale popoarelor barbare și desbrăcat — prin o „Uniune“ fără păreche în istorie, a celor trei națiuni compatriotice ale sale — până la nuda existență chiar și de dreptul său de om, a căzut acest popor, pentru un alt șir de secol, în o stare de letargie națională.

Dar dacă acest popor, cu toate aceste, s'a trezit din somnul său secular prin zorile erei libertății popoarelor, înviat, ca și din morminți, din ruinele sclăviei medievale la viață nouă, în neștirbita integritate a individualității sale naționale, ca inspirat de schinteia divină a conștiinței sale naționale, să pornească cu vigoare juvenilă pe căile culturai moderne: apoi este aceasta o probă eclatantă a vitalității indestructibile a acestui popor, a unei vitalități, care ne luminează acum din noaptea întunecoasă a aceluși trecut posomorit, ca și o stea strălucitoare și mult promițătoare, căci în această vitalitate indestructibilă rezidă puterea elementară a aspirațiunilor noastre naționale culturale.

Iar în legitimitatea incontestabilă a acestor aspirațiuni zace puterea lor morală. Căci iarăș putem zice, că în patria noastră și poate chiar departe peste marginile ei, nu există popor, ale cărui aspirațiuni culturale ar fi mai legitime, decât cele ale poporului român. Nu există aspirațiuni mai inofensive decât aceste; nu există aspirațiuni, de cari ar stă mai departe orice tendente agresive, decât aceste. Nu în sarcina altora, nu cu vătămarea și păgubirea drepturilor și libertăților altora, ci numai cu mijloacele propriului fond de viață voim să realizăm aceste aspirațiuni, respectând

strict toate stăruințele legitime ale altora, reclamând însă și pentru noi aceeaș respectare a stăruințelor noastre similare; voim a realiza aceste aspirațiuni ale noastre nu numai în propriul nostru folos, ci și spre binele și mărirea patriei. Și legitimitatea unor asemenea aspirațiuni este negreșit incontestabilă.

Ei bine, un popor de asemenea vitalitate și cu aspirațiuni de asemenea legitimitate poate privi liniștit cu credință în viitorul său. Și — sunt convins — că poporul român, pe lângă toate greutățile firești, împreunate cu această mare problemă culturală și în ciuda diferitelor piedeci artificiale, încă existente, va da înainte din succes în succes, amăsurat împrejurărilor, cât mai repede, când mai încet, dar totdeauna cu pas sigur.

Unui asemenea succes frumos este dedicată și această frumoasă și impozantă serbare.

Un succes este acesta, care doară ne îndreptățește de a spera și în alte succese. Dar nu din singuraticile succese — oricât de imbucurătoare ar fi ele — ci din credința în Dumnezeu și din iubirea de neam își trage poporul român nădejdea într'un viitor mai frumos. Și aci se confirmă de nou adevărul concepției creștine, că din credință și iubire răsare nădejdea.

Planeze deci genii acestor virtuți creștinești cardinale și asupra serbării noastre inaugurale și când acești genii cu bătaia aripelor lor aduc în vibrație atmosfera națională, resimtă cu nobilă însuflețire aceste vibrațiuni toate inimile românești, ori unde s'ar afla, căci serbarea aceasta este — o serbare națională istorică.

Eu însă — deși, spre marea mea părere de rău, reținut prin debila mea sănătate dela această frumoasă serbare — sunt cu tot sufletul în mijlocul Domniilor Voastre.

Birchiș, August 1905.

Ales. Mocsonyi.

Salutul Societății pentru teatru român, rostit de prezidentul Iosif Vulcan.

Ilustre domnule președinte!

Această adunare generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, este un act epocal în dezvoltarea culturai noastre naționale.

Niciodată sentimentul public intelectual românesc din această țară iubită nu s'a manifestat cu atâta căldură ca și de astădată.

Cauza acestui entuziasm general este cuvântul însuflețitor care ne-a poftit aicea, să azistăm la inaugurarea unui nou și măreț așezământ cultural românesc, la deschiderea solemnă a Muzeului etnografic și istoric al Asociațiunii.

Și am venit mulți din multe părți, toți câți n'am putut rezista dorului de-a veni, toți câți ne-am ținut datori a lua parte la această măreață manifestare culturală, de unde un bun Român nu poate să lipsească.

Am venit să ne încălzim inimele amortite — la focul dragostei frățești; să ne întărim sufletul nădușit la falfăirea steagului culturii noastre și să ne închinăm cu devotament mărețului altar comun ridicat iubirii de limbă.

Am venit să aducem prinosul grațitudinii noastre aceluia cari ne-au produs această înaltă desfătare sufletească, cari și-au îndeplinit atât de înălțător misiunea inspirată de dragostea culturii noastre naționale, cari din sărăcia noastră ca prin minune au ridicat acest palat al științei și artei, merit să vestească tuturora cari se vor abate în locul acesta, că aici în țara aceasta străvechie, locuște un popor românesc aprețiator și capabil de cultură.

Palatul acesta, o falnică podoabă a neamului, va fi totodată și un monument vecinic al aceluia cari au stat la conducerea Asociațiunii când acela s'a înființat.

Și când figurile lor vor apărea în fața istoriei noastre culturale, care îi va întreba: „Ce ați făcut în fruntea Asociațiunii?“ — ei vor putea răspunde liniștit, dar cu mândrie:

— Noi am creat Muzeul istoric și etnografic.

Și istoricul culturii noastre naționale, închinându-se vredniciei lor, le va scrie cu mulțămire numele în Analele sale.

Onoare lor! — urează neamul întreg. Iată cuvântul de devoțiune ce vă aduc și din partea Societății pentru fond de teatru român.

La mulți ani!

POLITICA DE DISCONT.*)

În programul conferinței băncilor din anul acesta a fost luată în considerare — acum pentru întâia oară — și o lucrare teoretică de interes pentru ceice conduc aceste bănci, lucrare cu a cărei pregătire am fost incredințat. Am primit cu mulțămire această însărcinare onorifică, deși nu mă sfiesc a Vă spune fără încunjur, că pregătirea unei lucrări potrivite pentru întrunirea noastră de astăzi, cu deosebire în ceea ce privește alegerea subiectului, m'a adus în fața unei probleme nu tocmai ușoare. O mulțime de chestiuni, cari de cari mai actuale și mai necesare, mai aproape de noi și de trebuințele noastre stau deschise înaintea noastră, oamenii teoriei și ai practicei. Cum însă n'am voit să intru în cercul de activitate, să discut probleme directe de ale băncilor noastre — bine știind că aceasta este chemarea altora — a trebuit să prefer — deși înțeleg că nu e tocmai potrivit pentru scopurile cu deosebire practice, ce trebuie să le urmărească conferința băncilor, o chestiune mai îndepărtată de trebuințele noastre cele

*) Conferința ținută la întrunirea directorilor băncilor române din 23 August 1905.

mai urgente, o chestiune la aparență cam teoretică, azi însă mult discutată și — după modesta mea părere — de destul folos practic, *chestiunea politiceii de discount*. Știu foarte bine că chestiunea ce-mi propun să discut se va părea deci — față de multele noastre trebuințe nemijlocite — prea timpurie. Cred însă că din expunerea ei incidentală ne vom alege cel puțin cu convingerea, că multe, foarte multe sunt chestiunile, cari vor trebui studiate și luminate la noi, până vom putea îndreptă activitatea noastră financiară pe o cale și cătră nește țante deplin conștiente, singurele îndreptățite la existență în ziua de azi. Și dacă nu vom ajunge la mai mult decât numai la atât, modestele mele osteneli vor fi recompensate, căci — n'am lipsă să ascund — acesta mi-a fost propriu zis și scopul, scop, pe care am ținut de bine să Vi-l fac cunoscut înainte de a intra în desfășurarea subiectului conferenței mele.

* * *

Și acum ajuns la obiect, pe deoparte pentru a face ca chestiunea să fie cât mai bine înțeleasă, pe de altă parte pentru a arăta importanța politiceii de discount, voi începe prin a examina organizația a însuș creditului de discount.

Poate nici n'ar trebui să mai spun, că nici un ram de afaceri de bancă nu creează legături mai intime și relații de dependență mai mari ca afacerile creditului de discount. Trecând peste legăturile dintre singuratele institute de credit și clienții lor, zilnic vedem, cum băncile cele mici în caz de lipsă de bani, bat la ușa celor mai mari, cerând la credit de reescont. Aceste la rândul lor la altele, cari în sfârșit — oricât de mari și de puternice ar fi — găsesc în caz de lipsă ultim refugiu și ultim razim la banca băncilor, banca de emisiune, la noi banca austro-ungară.¹⁾ Aceasta are bani, ba în virtutea privilegiilor sale deosebite, am putea zice chiar că trebuie să aibă, căci pe baza fundațiunei sale metalice poate să emită bancnote în suma de două și jumătate ori mai mare²⁾ decât valoarea rezervelor sale metalice, așa că poate, pe lângă o procedură chibzuită și prudentă să emită bancnote până la limita ce i-o îngăduie legea, și astfel să satisfacă cererilor de credit.

În chipul acesta în relațiile lor de credit de escont și reescont, băncile răzîmându-se una pe alta și toate la un loc pe banca de emisiune, aceasta din urmă în mod firesc, devine un fel de conducător de care depind și care exercită o mare influință asupra tuturor celorlalte bănci. O mică mișcare, o mică zguduire la banca de emisiune și aceasta se va resimți pretutindenea la toate băncile cu cari stă în legătură, din întreaga

¹⁾ În ziua de azi mai în fiecare țară cultă există bănci adeseori tot așa de mari, dacă nu chiar și mai mari ca banca de emisiune. Cu toate aceste și aceste bănci sunt uneori avizate la banca de emisiune, care adesea e cel mai efin izvor de credit.

²⁾ Legea cere ca banca să aibă o acoperire în aur de cel puțin 40%, respective $\frac{3}{5}$, din suma bancnotelor din circulațiune. Despre alte dispozițiuni ale legii relativ la emisiunea de banenote vom aminti mai târziu.

țară, și e de ajuns, ca această bancă mare să-și peardă echilibrul — fie și pentru un moment numai — pentruca întreg organizmul creditului de discount și reescont să sufere și să se pericliteze. Și din contră, dacă banca poate să satisfacă regulat creditului de discount și încă cu o dobândă normală, justificată și echitabilă, atunci se crează o situație favorabilă, care-și revarsă binefacerile asupra creditului întregii țări.

Dar pentruca să se poată crea astfel de situații favorabile, banca, respective băncile aceste mari trebuie să-și întocmească și aranjeze afacerile astfel, încât să corespundă duor cerințe, pe cari nu-i permis să le peardă nicidecum din vedere, anume: 1. să aibă în tot momentul destule mijloace lichide cu cari să poată satisface cererilor de credit, cu alte cuvinte să fie solvabile, și 2. să iee o dobândă potrivită ca în chipul acesta să protejeze interesele economice ale țării, fără însă ca prin aceasta să-și neglige sau să-și vateme interesele proprii. Spre acest scop, dobânda să nu fie prea mare, ca să nu fie în detrimentul economiei publice și nici prea mică căci — să nu se pară curios — dobânda prea mică de asemenea e în defavorul economiei țării, intrucât favorisează speculațiunile și dă anză la supraproduțiune, cauzele par excelentiam ale perturbațiunilor și crizelor economice și financiare. Astfel cele două momente amintite mai sus, dintre cari cel dintâi — mijloace lichide pe sama creditului — moment de natură tehnică, și cel de al doilea — ocrotirea intereselor țării prin o dobândă rațională — de natură economică, sunt cele două momente cardinale, cele două principii fundamentale, de cari trebuie să se țină samă și pe cari trebuie să se întemeieze politica de discount.

* * *

Propriu zis, politică de discount sunt chemate să poarte în prima linie băncile de emisiune, ceace de altcum e și ușor de înțeles. Ori noi știm, că dacă banca de emisiune are mijloace lichide și acordă credite cu dobândă potrivită, celelalte bănci, avizate fiind la ea, încă vor aveă credit și bani pe cari li vor puteă dă ca împrumut cu dobândă, adevărat ceva mai mare, dar totuș potrivit. Nu e eschis însă ca și alte bănci, cu deosebire dintre cele mari, să nu urmeze o politică de discount proprie. Ar fi însă în tot cazul greșit a crede, că, în general luat, celelalte bănci — mari și mici — pot fi scutite, dispnzate de a urmări și de a se interesă de politica de discount. Din contră trebuie să cunoască, să urmărească și să se acomodeze unei bine definite politici de discount, căci numai urmând astfel vor puteă dă băncii de emisiune sprijinul lor și nu-i vor ingreună calea pe deoparte, pe de altă parte vor puteă prevedea mai ușor și mai bine situațiile și urmările lor și — în caz de lipsă — vor puteă luă măsurile necesare pentru apărarea propriilor lor interese, părănd la timp eventuale calamități și pericole.

Sub acest raport privită chestiunea, politica de discount devine o problemă de cea mai mare importanță nu numai pentru banca băncilor, ci pentru toate băncile în general.

Aceste premise, să trecem la examinarea principiilor fundamentale ale politiceii de discount.

I.

Din cele expuse până aci reese — repetez — că scopul politiceii de discount este dublu: banca să dispună totdeauna de destule mijloace lichide ca să poată satisface obligămintelor și angajamentelor luate și să poată acorda credite, cu un cuvânt să fie solvabilă; al doilea să acorde credite cu o dobândă potrivită și prin aceasta să ocrotească interesele economice ale țării, fără însă a-și neglija interesele proprii, pentru că în urma urmelor interesele sale devin interese de ordine publică când ne gândim, că e de cel mai mare interes obștesc să existe și să inflorescă băncile de emisiune.

Remânând la chestiunea primă, la principiul solvabilității, cred că nu-l vom putea înțelege mai bine, decât arătând mai întâi cum poate ajunge o bancă să nu aibă destule mijloace lichide, cu un cuvânt cum poate ajunge insolubilă. Responsul ne e: foarte ușor. N'are decât să acorde credite fără nici o socoteală și la persoane puțin solvabile, sau să-și plaseze capitalurile în întreprinderi nerentabile, ori în investițiuni de durată lungă, iar în schimb să ia asupra-și angajamente cu termine scurte și banca poate ajunge la insolvabilitate mai curând decât s'ar putea crede.

Dar se va reflecta, aceasta se poate întâmpla cu băncile comune și nu cu banca de emisiune, care orișicum nu poate ajunge așa de curând în astfel de situație, știut fiind, că se bucură de privilegiul exclusiv de a emite bancnote în sumă cu mult mai mare — la noi de două și jumătate ori — ca rezervele metalice de cari dispune. N'are decât să emită bancnote când trebuința cere și solvabilitatea e garantată. Așa ar fi, zicem și noi, dacă bancnotele aceste la cerere n'ar trebui rescumpărate în aur și dacă aurul oricât de mult ar fi, n'ar fi și el limitat și dacă, în sfârșit, oricât de mult l-ar păzi în pivnițele băncii, raporturile favorabile și nefavorabile ale bilanțelor comerciale internaționale, nu l-ar supune unei vecinice fluctuațiuni și nu l-ar duce dintr'o țară în alta și dela o bancă la alta. Așa fiind, banca are să țină samă de aceste împrejurări, să grijească să aibă un bun și sigur stoc (fundațiune) metalic care să servească ca bază la emisiunea de bancnote și din care, de fapt, ori și când să fie în stare a rambursa bancnotele la cerere, stoc, pe care să nu-l lase ușor să se reducă, ci din contră să caute toate mijloacele să-l susțină și să-l augmenteze, căci cu cât va avea bancă un mai mare stoc metalic cu atât va putea corespunde mai bine trebuințelor de circulațiune și cu atât mai ușor va putea rambursa la cerere bancnotele emise. Din contră, dacă își neglija acest stoc metalic, dacă îl lasă să scadă, va putea emite bancnote mai puține, în cazuri grele nu va putea ajuta creditul țării și nici nu va avea destulă siguranță că va putea rescumpăra la cerere bancnotele din circulațiune.

Rezultă dar, că solvabilitatea unei bănci de emisiune, această primă cerință a politiceii de discount, e condiționată în prima linie de o bună fundație

metalică și, mai adăugăm, de un raport normal între această fundațiune și bancnotele din circulațiune. În consecință e foarte firesc ca o bancă care dorește să-și susțină solvabilitatea, trebuie mai întâi să-și păzească și îngrijească — cum am zis — fundațiunea sa metalică apoi să tindă într'acolo ca cererile de rambursare a bancnotelor din circulațiune, să nu obvină niciodată în măsură prea mare ca nu cumva prin aceasta să-și pericliteze fundația însăși și prin urmare solvabilitatea.

Când, cum și prin ce mijloace poate banca ca fundațiunea să-i funcționeze regulat, sunt întrebările la cari venim să răspundem?

* * *

Ori se știe că plătirile în ziua de astăzi, cu deosebire cele internaționale nu se mai fac în bani efectivi, ci cu cekuri, avize, cambii etc., pe cari sau creditorii le trasează asupra debitorilor sau aceștia le remind creditorilor. Debitorii își vor alege dintre aceste două modalități pe aceea, care li vor costă mai puțin. Să ne închipuim pentru un moment, că țara noastră a importat din străinătate mai mult decât a exportat, așa încât suma vânzărilor nu acopere pe a cumpărărilor. În cazul acesta țara noastră va rămâne datoare străinătății cu supraplusul de import, mai bine zis cu prețul supraplusului cumpărărilor, ceea ce în lumea financiară se zice că are un bilanț comercial sau o balanță comercială pasivă.¹⁾ Urmările unei asemenea stări, adică a unui bilanț pasiv sunt cât se poate de nefavorabile, pentru bancă. Să vedem, ce se va întâmpla? Indigenii vor căuta să-și achite datoriile din străinătate și spre acest scop vor cere cekuri, avize, cambii etc. de plată acolo, pentruca să le trimită creditorilor străini. Și cum cambiile străine, devizele, cum se mai numesc, au curs ca oriși cari alte valori — în urma legii de ofertă și cerere — aceasta din urmă fiind mai mare, cursul cambiilor străine se va urca și va crește mereu, va crește cu atât mai mult cu cât cererea va fi mai mare. Urcarea aceasta are însă o limită. Anume debitorii trimit cambii pentruca să cruțe cheltuelile ce le-ar avea cu trimiterea banilor în efectiv, în zilele noastre a aurului. Când însă vor observa că cursul într'atât s'a urcat, încât e mai rentabil pentru ei să trimeată aur, și să supoarte speșele de transport la domiciliile creditorilor, decât să cumpere devize, atunci, natural, nu vor mai cere și căuta devize, ci vor cumpăra aur, pe care îl vor trimite în străinătate. Și punctul acela al cursului devizelor, peste care dacă cursul trece, debitorii se decid să trimeată aur, curs care e egal cu prețul aurului plus cheltuelile de transport, se numește goldpoint și anume în cazul acesta de export.

¹⁾ Ținem să observăm că bilanțul comercial este influențat nu numai din sumele cumpărărilor și vânzărilor, ci în general din toate sumele cu cari două țări își creditează și debitează reciproc. Aci vin în considerare sumele date ca împrumut, sumele ce se plătesc ca dobânzi, venite, dividende etc. Sub acest raport privită chestiunea, se poate întâmpla ca sumele cumpărărilor să fie egale sau mai mici ca ale vânzărilor și pentru aceea țara totuși să aibă bilanț pasiv provenit din sumele ce străinătatea — zicem — i-a împrumutat, ori din dobânzile ce le plătește străinătății, etc.

Astfel cursul divizelor în țări cu valută regulată va avea o graniță destul de stabilă în limita goldpointului. La stabilirea goldpointului considerare spesele de transport și dobânda. Spesele de transport se pot schimba și se poate schimba, în fine, și dobânda, dar aceste schimbări nu pot produce fluctuațiuni de curs așa de însemnate încât să putem zice că limita goldpointului nu se poate hotări destul de bine.

În chipul acesta, când datoriile față de străinătate sunt așa de mari încât, în urma prea marelui cereri, cursul divizelor ajunge limita goldpointului, debitorii interni vor trimite aur, pe care și-l vor procura așa că prezintă bancnotele lor la bancă și cer să fie rambursate în monede sunătoare, în aur. Acest aur va fi trimis străinătății și cu cât se va trimite mai mult, cu atât se va reduce stocul metalic al băncii, ceea ce -- cum am spus — însemnează o situație neprielnică pentru bancă, care, în asemenea cazuri pentru că nu cumva printr'o reducere prea mare a rezervei metalice să ajungă în împrejurări grele în ceea ce privește solvabilitatea, trebuie să ieie din vreme măsurile de lipsă pentru evitarea acestei situațiuni nefavorabile. Ori, remediul cel mai bun în contra oricărui rău este delăturarea cauzelor cari l-au produs. În cazul nostru cauzele sunt: bilanțul comercial nefavorabil. Acesta trebuie echilibrat și îndreptat deci, dacă e vorba să se impedeze exportul de aur și reducerea fundațiunii metalice.

* * *

Timpu și experiența a dat la iveală și a propus mai multe mijloace spre acest scop, dintre cari însă cel mai nimerit s'a dovedit a fi *urcarea, ridicarea etalonului de discount*. Anume în astfel de situațiuni s'a cerut și se cere ca banca să-și urce etalonul, căci prin această urcare și prin schimbările ce le produce ea, se ajunge la împedecarea exportului de aur.

Să vedem!

Urcarea etalonului de discount provoacă în lăuntru țării pedeoparte restrângerea cererii de bani, pe de altă parte creșterea ofertei. Și iată cum! Fiind banii mai scumpi, deci probabilitatea de câștig cu atât mai mică, cu cât s'a urcat etalonul de discount, mulți se vor restrânge dela întreprinderi și astfel cererea de bani va deveni mai mică. Pe de altă parte fiind etalonul mai urcat, chiar și aceia cari până atunci luaseră parte la întreprinderi își vor retrage capitalurile lor și le vor oferi în afaceri de discount pe piață și în chipul acesta oferta va deveni mai mare. De sine se înțelege, că această situație încă nu poate avea o durată prea îndelungată, deoarece creșterea ofertei — pe baza legii de ofertă și cerere — va avea de urmare reducerea prețului, în cazul nostru a etalonului, prin ceea ce, natural, iar se va ajunge la starea de mai înainte. Cu toate acestea și până se întâmplă această tranziție pot obveni schimbări mari și însemnate în lumea financiară, cu deosebire în ceea ce privește relațiile cu străinătatea. Acolo creditorii noștri, cari au cambii trasate asupra țării noastre nu le vor discontă, deoarece etalonul de discount urcat din țara noastră — știut fiind că cambiile străine se discontează cu etalonul de discount al țării asupra căruia sunt trasate

— va fi în favorul lor. Căci să admitem, că la noi etalonul este de 5%, iar în Berlin de 4%. De ce să vândă și în consecvență să disconteze creditorul berlinez cambia asupra Vienei sau Budapestei cu 5%, când suma discontată, ce o va câpăta pentru cambie, n'o va putea întrebuința și fructifica decât numai cu 4%? Astfel cambiile asupra țării noastre vor fi ținute în portofoliile creditorilor noștri din străinătate, unde oferta lor va deveni mai mică și cursul li-se va urcă. Dar nu numai atât. Acei creditori, dacă au capital disponibil, ori dacă nu alți capitaliști, văzând că în țara noastră banii sunt mai scumpi, vor căuta să-i aducă și să-i plaseze la noi, așa că pe lângă bani interni vor veni și se vor oferi și bani străini, prin cecece oferta de bani va deveni și mai mare. Concludem deci, că țara care urcă etalonul de discount, indirect invită capitalul străin în țară să pășească sub formă de ofertă.

Urcarea etalonului mai are de urmare și reducerea cursului efectelor și scăderea prețului mărfurilor. Să presupunem, că etalonul a fost de 4%, dar că s'a urcat la 5%. Renta ungară de coroane de 4%, spre ex. înainte până ce etalonul eră de 4%, a trebuit — înțelege orișicine — să aibă un curs cam al pari. Azi când banii sunt cu 5%, natural că renta se va eftini și se va eftini în proporție cu rentabilitatea ce o oferă în asemenea împrejurări. Căci cine să dea 100 cor. pentru o rentă ce îi aduce 4%, când aceiaș sută de cor. și-o poate plasa — conform realităților pieței — cu 5%? Pentru renta de coroane un se va oferi decât numai o sumă mai mică, o sumă care pe piață aduce 4%. Și pe piață, dacă etalonul e 5% — o astfel de sumă va trebui să se cifreze cu sau ceva peste 80 cor.¹⁾

Constatat fiind, că prin urcarea etalonului de discount, cursul efectelor scade, să cercetăm ce schimbări vor obveni pe piețele financiare, la burse. În străinătate banii fiind mai eftini, iar la noi cursul efectelor redus, străinii vor profita de ocazie și-și vor plasa banii în efecte de ale noastre, cari le oferă o rentabilitate mai mare. Dacă cursul rentei de cor. este numai peste 80% și în tot cazul cu mult și sub 100 și dacă în străinătate banii sunt — revenind la exemplul de mai sus — cu 4%, rentabilitatea acestor efecte pentru străini va fi de aproximativ 5%. Căci până când acolo trebuie să dea 100 de fr. M. £. etc. ca să aducă 4%, la noi — cursul efectelor fiind scăzut — aceeaș sumă îi aduce — după cum e cursul — aproape sau chiar 5%. Astfel străinii vor pași ca cumpărători de efecte pe piața burselor noastre, și cumpărându-le le vor duce în străinătate prin cecece vânzătorii interni, țara noastră ajunge să-și creeze pretensiuni nouă asupra acelei străinătăți.

În sfârșit urcarea etalonului de discount își exercită influența sa și asupra celorlalte mărfuri și valori de pe piață, cari de asemenea încep să se eftinească. (Negustorul bucuros își vinde marfa sa mai eftin, când știe

¹⁾ Se înțelege reducerea cursului nu urmează tocmai în această măsură, deoarece la stabilirea cursului efectelor pe lângă etalon mai vin considerate și alte împrejurări. Aici însă am luat exemplul pentru demonstrarea absolut teoretică a chestiunii.

că reducerea de preț și-o va rebonifica prin aceea că banii ce îi va căpăta îi va putea folosi cu o dobândă mai mare). Străinatatea va păși ca cumpărătoare și pe piața de valori și mărfuri, ceea ce are de urmare în ultima analiză — cum am văzut în cazul precedent — de asemenea crearea de pretenziuni nouă asupra străinătății. În schimb țara noastră se va abține dela cumpărări din străinătate, deoarece cursurile și prețurile acolo vor fi mai urcate din cauza că etalonul e relativ mai redus. Etalonul urcat totdeauna apasă cursurile și prețurile, iar cel redus le urcă.

Ori dacă crește pretenziunile unei țări asupra străinătății — crește în măsură însemnată față de datoriile ce le are ea acolo, aceasta se va arăta numai decât în cursul favorabil al devizelor.

* * *

Am văzut în cele precedente cum un bilanț comercial pasiv are de urmare urcarea cursului devizelor asupra străinătății, curs care dacă se urcă peste limita goldpointului, provoacă exportul aurului din țară și reducerea fundațiunii metalice la banca de emisiune. Banca însă ca să prevină această reducere urcă etalonul. Etalonul urcat crează pretenziuni nouă asupra străinătății. Indigenii vor plăti în parte cu aceste pretenziuni, nu vor mai cere cambii străine, a căror cerere scăzând, cursul se va reduce și urmarea va fi că nu se va mai cere aur, ci acesta va rămâne în țară la banca de emisiune. Mai mult, dacă pretenziunile noastre asupra țărilor străine devin prin urcarea etalonului atât de mari, încât nu numai că contrabalansează saldul pasiv al bilanțului comercial, ci dau naștere chiar și la un sald, la poziții active, cu alte cuvinte provoacă un bilanț pasiv pentru țările străine, străinii vor căuta ei să cumpere cambii pe piețele lor asupra țării noastre să-și plătească datoriile față de noi. Și cum cererea de astfel de cambii la ei va fi mare, cursul acestora va crește mereu, va crește până când va ajunge limita goldpointului, când — per analogiam — pentru străini va fi mai rentabil să ne trimită aur decât cambii. În schimb în țara noastră cursurile asupra străinătății, având o tendință de scădere, se vor reduce mereu până când creditorii din țara noastră vor preferi să aducă aur din străinătate, chiar și dacă suportă cheltuielile de transport.¹⁾ Astfel în ultima analiză

¹⁾ Să presupunem că Franția are bilanț activ față de Anglia și că cursul devizelor asupra Londrei la Paris a scăzut la 25·10. Acest curs e suficient pentru a face ca aur englez să fie dus la Paris, deoarece 1 £ = 25·22 fr. iar speșele nu fac respective fac mai puțin de 12 cts per £. Dar dacă banca de Anglia într'aceea — ca să-și păzească fundațiile metalice — își urcă etalonul cu 2% peste cel francez, capitaliștii francezi vor căuta să profite de această diferență de dobândă și vor cerc polițe asupra Londrei, prin ceea ce aceste se vor scumpi, cursul lor se va urca și va împedează importul de aur din Anglia. Și dacă diferența de etaloane se susține vreme mai îndelungată poate să aducă în urma urmelor export de aur din Franția în Anglia. Din aceste se poate vedea că și speculațiunea își are partea ei în fluctuațiunea cursurilor. Exemple se pot aduce destule. Să ne închipuim, că în Anglia oferta de bani e mai mare ca în Germania, și deci etalonul e mai mic pe piața Londrei ca pe a Berlinului. Arbitrajeurul din Londra va căuta să exploateze di-

urcarea etalonului de discount nu numai că împedecă și sistează exportul de aur, dar conduce chiar și la import de aur în țara, care și-a urcat etalonul de discount.

Constatat fiind aceasta, băncile de emisiune, când observă, că cererea de bani în contul străinătății devine prea mare, ceea ce am văzut, ușor se poate ști și simți din cursul nefavorabil al devizelor, își urcă etalonul de discount, ca să nu lase să li-se reducă rezervele metalice, să se exporteze aur în străinătate și în chipul acesta să-și pericliteze solvabilitatea.

* * *

Acestea fiind relațiile între cursul devizelor, fluctuațiunea aurului și politica de discount a băncilor de emisiune, cursul devizelor pentru toți oamenii pricepători de afaceri e un barometru al pieții financiare. Dacă observă că cursul crește ei știu că aceasta e în defavorul țării lor și din contră dacă scade li-e în favor. Vor ști că creșterea aduce lipsă de bani și cerere de aur, și că dacă crește, prea tare apropiindu-se de limita gold-pointului, în tot momentul poate se urmeze o schimbare, o urcare în etalonul de discount. Și oamenii cu adevărat de afaceri urmăresc cu multă pa-

ferința de cursuri și va imputernici pe comisionerul său berlinez să traseze asupra sa o cambie pe care s'o esconteze la Berlin. Berlinezul execută ordinul și discontează cambia asupra Londrei. E întrebarea ce va dispune comitentul din Londra să se facă cu banii primiți de comisioner prin escontarea cambiei. Bani ăstia îi poate întrebuința în două chipuri. Sau așa că dă ordin să esconteze cu ei cambii interne germane, la cari etalonul de discount fiind mai urcat, îi rămâne ca profit diferența dintre etalonul de Londra și Berlin; sau apoi combină discountarea cu o cumpărare de efecte. Am arătat în cele precedente, că unde e abundență mai mare de bani și etalonul mai scăzut, acolo cursurile efectelor cresc și vice-versa. Astfel — în cazul nostru — cursul efectelor la Londra va fi mai urcat ca la Berlin și arbitrajleurului londonez îi va conveni să dea ordin comisionerului său, ca cu bani încasați prin discountare să cumpere efecte la Berlin (cu curs mai mic) pe cari el în acelaș timp să le vândă la Londra (cu curs mai mare). Cari vor fi urmările astorfel de speculațiuni? Oferta de cambii asupra Londrei în Berlin va fi mare. Cursul scade. Ceice au să facă plăți în Londra vor preferi să remită decât să lase să se transeze asupra lor. În Londra din contră oferta de devize germane va fi mai mică. Cursul crește, va crește mereu până ce Banca de Anglia va fi silită să urce etalonul ca să se aperse contra exportului de aur. Indatăce-și urcă etalonul se pune capăt speculațiunilor arbitrajleurilor pe cele două piețe și acestia vor căuta alte piețe, unde diferența de etalon să fie priincioasă speculațiunilor lor. Un alt exemplu. Presupunem, că în urma unei panici în Paris cursul efectelor internaționale a scăzut mult, în Berlin însă a rămas acelaș. Arbitrajleurii din Berlin vor imputernici pe comisionerii lor din Paris să cumpere acolo efecte (cu curs scăzut) pe cari să le vândă pe piața lor (cu curs urcat). Arbitrajleurii berlinezi însă vor trebui să se îngrijească să-și acopere pe comisionerii lor din Paris. Ce vor face? Vor cere și vor cumpără devize asupra Parisului pe cari le vor remite comisionerilor. Cursul acestor devize va crește. Băncile și bancherii din Berlin vor căuta și ei să profite de această împrejurare, și vor trasa cambii asupra băncilor din Paris la cari au bonuri. Vor trasa mereu pânăce creditul lor va ajunge limita îngăduită. Atunci vor trebui să trimită aur, când apoi Banca germană, ca să se păzească contra exportului de aur — va ridică etalonul. Etalonul urcat reduce cursurile și la Berlin și astfel va pune stavilă acestor speculațiuni.

siune aceste aparițiuni financiare. Foile de specialitate, cotele burselor zilnic, telegraful și telefonul în tot momentul aduc știri în această privință.¹⁾

* * *

Am spus că din punct de vedere al solvabilității băncii, care e de mare însemnătate, e necezar ca rezerva să fie conservată și am arătat că un mijloc potrivit pentru aceasta e urcarea etalonului de discount.

Din punct de vedere particular al băncii pentru solvabilitatea ei, care în urma urmelor e de cel mai mare interes public, urcarea etalonului de discount în scopul conservării fundațiunei metalice e deplin justificată și pare a fi chiar și destul de admisibilă.

Se naște însă întrebarea intrucât poate fi executată această politică? Să vedem nu cumva se opun pedeci și greutăți la realizarea ei?

Mai întâi de toate pentruca urcarea etalonului de discount să poată avea efectele arătate mai sus e de lipsă ca și celelalte bănci să-și urce etalonul, întreaga piață să urmeze băncii de emisiune, ceea ce de regulă se și întâmplă, căci băncile din țară mai toate sunt avizate la creditul de re-escont al băncii de emisiune. Dacă însă pe piață etalonul rămâne redus, nizuințele și scopurile băncii se pot zădărnici, pentrucă în acel caz banii în țară sunt eftini și străinătatea nu se va vedea îndemnată a-și aduce supraplusurile de capital.

O altă condiție pentru succesul unei astfel de politici de discount a băncilor de emisiune va fi, ca diferența dintre etalonul urcat al băncii și cel al străinătății să fie destul de mare. Nu e suficient o diferență mică, căci aceasta încă nu va oferi destule avantajii pentruca străinii să-și ofere capitalurile lor țării care și-a urcat etalonul, iar cursul efectelor și prețul mărfurilor, deși redus, totuș nu e de așa natură, încât să se renteze ca aceste, efectele și mărfurile, să fie duse în străinătate. Cu un cuvânt nu se vor produce schimbările necesare în bilanțul comercial, cursul devizelor nu va scădea, aurul nu va veni în țară și rezultat deplin nu se va ajunge. Ca scopul să poată fi ajuns trebuie o diferență destul de mare, care însă între împrejurările din zilele noastre nu se poate ajunge chiar așa de ușor. De ce? Dacă o bancă prin urcarea etalonului de discount are de scop conservarea fundațiunii sale metalice și uneori chiar și importul de aur din străinătate, celelalte bănci de emisiune, având aceleași interese, încă vor căuta să-și apere fundațiunile lor metalice, folosind acelaș mijloc. Așa că dacă o bancă de emisiune își urcă etalonul, celelalte vor răspunde deasemenea cu urcare. În privința aceasta între singuraticile bănci există o

¹⁾ În Anglia de ex. revista „Economist“ în toată săptămâna expune relația cursurilor față de „goldpoint“. Goldpointul de import îl însemnă cu „for us“, adică în „favorul nostru“ și goldpointul de export cu „against us“ ceea ce însemnă „în defavorul nostru“.

oarecare solidaritate, ceea ce în viața practică foarte adeseori se poate experia.¹⁾ Astfel stând lucrul, diferența între etalonul de discount al singuraticilor bănci de emisiune nu prea poate fi destul de mare, sau cel mult timp îndelungat nu poate fi așa de mare, încât să conducă totdeauna la rezultatele studiate mai sus. Aceasta împrejurare formează o însemnată greutate în ceea ce privește urcarea etalonului de discount.

Altă greutate o aflăm în împrejurarea, că o atare procedură poate fi aplicată numai față de țările cari au o valută de aur deplin regulată și dispun de fundațiuni metalice destul de considerabile, cari să poată rezista fluctuațiilor mai mari. Inzadar ar scădea cursurile devizelor italiene sub limita goldpointului de import, aur din Italia abia ar veni, deoarece valuta acestei țări a fost cu totul deranjată prin cunoscuta catastrofă a băncilor italiene de prin anii 90 ai secolului trecut. Valuta acestei țări abia în timpul din urmă a putut fi întru câtva restabilită.

Considerând aceste împrejurări, dar considerând mai mult că o urcare a etalonului de discount, din punct de vedere al intereselor particularilor, provoacă stări anormale în producțiunea, circulațiunea și creditul unei țări și aceasta cu atât mai vartos cu cât urcarea trebuie făcută în măsură mare, ca scopul să poată fi ajuns, nefiind suficientă, cum am văzut, o urcare mică, urmează că urcarea etalonului de discount nu e admisibilă și justificată din toate punctele de vedere. Ori, se știe că, dacă banca de emisiune își urcă etalonul, celelalte bănci cari stau în legătură de discount cu dânsa încă îl vor urcă, creditul se va scumpli, ceea ce se va resimți asupra întregii țări până la cel din urmă și mai îndepărtat negustor, meseriaș și agricultor, care uzează de creditul băncii. Sub acest raport privită chestiunea deși e vorba de interesele fundațiunii metalice, care e de mare interes public, totuși la urcarea etalonului de discount trebuie să se procedă cu multă precauțiune.

Tocmai din cauza aceasta ultimă, opiniile oamenilor practicei și ai teoriei în această privință diferă. Unii admit urcarea etalonului ca mijloc potrivit pentru conservarea fundațiunii metalice și în consecință pentru asigurarea solvabilității băncii, alții — având în vedere interesele particularilor — o țin de periculoasă și o condamnă cu toată hotărîrea.

Tot din acest motiv unele bănci o întrebuițează într'un fel, altele în altul, unele în măsură mai mare, altele mai mică.

Și pentru că avem convingerea, că e bine să fie cunoscute procedurile băncilor în această privință, căci numai așa ne vom putea face o idee completă despre politica de discount pe singuraticile piețe financiare, să exa-

¹⁾ În Septembrie și Octombrie a. c. am avut un exemplu foarte evident de natura aceasta. În 7 Septembrie Banca de Anglia și-a urcat etalonul dela $2\frac{1}{2}\%$ la 3% . Patru zile în urmă banca imperială germană și-l urcă și ea dela 3% la 4% . În 28 Septembrie Anglia continuă urcarea dela 3% la 4% , în vreme ce Germania îi urmează în 2 Octombrie cu o urcare și mai mare, dela 4% la 5% . Banca Austro-Ungară în 19 Octombrie decide o urcare dela $3\frac{1}{2}\%$ la $4\frac{1}{2}\%$.

minăm — înainte de a vorbi de procedura băncii noastre de emisiune, — procedurile încă a trei bănci mai mari: banca de emisiune din Anglia, din Franca și din Germania.

* * *

Ceice admit urcarea etalonului în politica de discount se sprijinesc în special pe experiențele băncii de Anglia, care a folosit și folosește cu destul succes acest mijloc pentru conservarea fundațiunii sale metalice și pentru asigurarea solvabilității. Trebuie însă să observăm, că banca de Anglia și piața engleză se află într'o situație excepțională față de băncile și de piețele financiare de pe continent. Anglia se poate considera ca bancherul lumii întregi. Cambiile și efectele engleze sunt foarte căutate de străini, se găesc pe toate piețele financiare a celor două emisfere și lumea financiară cu predilecție își plasează banii în ele numai să i-se ofere ocazie potrivită. Și ocazie potrivită se oferă îndatăce banca urcă câtuș de puțin etalonul și cursurile. Anglia este piața centrală universală a aurului, căci aproape întreaga producțiune a lumii trebuie se treacă — în urma comerciului vechiu și extins — întâiu prin Anglia ca să poată ajunge în alte țări. Anglia are posibilitate să cunoască perfect formațiunea pieții de metale nobile, iar prin aceea că banca e obligată prin lege să vândă și să cumpere cu un preț anumit aurul, în toate părțile lumii se poate ști în tot momentul cum stau prețurile și cum se poate vinde acest metal la Londra. În sfârșit în Anglia baterea monedelor e liberă de dare, ceea ce față de premiile de batere de pe continent e mare avantaj, avantaj care favorizează mult politica financiară a băncii engleze. Intre aceste împrejurări banca de Anglia îndatăce se ofere ocazie, fie cât de mică, poate face ca metalele nobile să-i rămână în țară.

O altă împrejurare, care favorizează politica de discount a Angliei este că acolo s'a experiat, că decâteori se urcă etalonul de discount, depozitele la bancă cresc și astfel concentrându-se la bancă majoritatea mijloacelor de plătire de pe piață, băncii îi stă în putință să le distribue la rândul său în mod proporțional cu cererile de credit. Ba se întâmplă că și creditele ce le acordă banca în timpuri grele, nu se ridică, ci se lasă în depozit la bancă, așa că propriu zis banii, ca mijloc de plată, sunt puțin luați în considerare. Din contră în alte țări urcarea neașteptată a etalonului de discount provoacă temeri și panici și depozitele se ridică dela bancă.

Aceste împrejurări formează condițiunii excepțional de favorabile pentru Anglia, cari o pun în poziție să poată întrebuința cu mult succes urcarea etalonului de discount în scopul conservării fundațiunii metalice și pentru deplina asigurare a solvabilității.

Cât privește lumea comercială și financiară, cu un cuvânt pe particulari trebuie să se recunoască, că jertfele ce din punct de vedere al intereselor publice au să fie aduse prin urcarea etalonului sunt foarte mari. Urcarea neașteptată a discountului provoacă neliniște, împedecă mersul regulat al comerciului și industriei, deranjază producțiunea, circulațiunea și creditul

țării. Proprietarii de efecte publice și mărfuri sufer prin aceea, că cursul respective prețul acelor scade și circulațiunea la bursă devine mai anevoioasă. Dar Anglia și în privința aceasta e în avantaj față de alte țări. Uriașul ei comerț și uriașa ei circulațiune se face relativ cu puțini bani — aci fiind patria par excelentiam a afacerilor de gir și clearinghouse — așa că puțin capital efectiv e legat de diversele afaceri, ceea ce aduce cu sine însemnate cruțări. Având Anglia lipsă relativ de puțin metal nobil, ușor poate pune la dispoziția altora cantități mai mari de astfel de metale prin ceea ce îi succede să-și păstreze calitatea de piață centrală a metalelor nobile și să concentreze pe piețele sale mijlocirea plătilor internaționale. Ori nu e lucru rar să auzi, mai cu samă în țările din orient, că creditorul cere să-i plătești printr'un cec asupra Londrei. Toate aceste împrejurări au contribuit ca acolo urcarea etalonului de discount să nu pricinuească prea mari temeri și să nu aibă efecte atât de grave ca în alte părți. În sfârșit în Anglia lumea de afaceri — în urma deselor schimbări de etalon — e deprinsă cu năcăzurile politice de discount și le suportă mai ușor, având conștiința că în caz contrar ar putea fi și mai rău.

Dar pe lângă toate împrejurările favorabile amintite mai sus, cari fac ca Anglia să poată întrebuiți cu destul succes urcarea etalonului de discount, această politică în mare parte este o urmare firească a cunoscutului act Peel din 1844, care formează temeiul organizației băncii de Anglia și care se bazează pe principiul de a pune capăt și a preveni pericolele ce s'ar putea naște din o emisiune de bancnote prea exagerată. Prin actul Peel emisiunea de bancnote este foarte limitată.¹⁾ Din cauza aceasta banca de Anglia apelează mai des ca băncile de pe continent la urcarea etalonului de dis-

¹⁾ Prin actul lui Robert Peel din 1844 emisiunea de bancnote s'a regulat în chipul următor: nu s'a mai permis întemeierea de bănci nouă de emisiune, iar cele existente s'au pus sub control sever, stabilindu-se pentru fiecare suma bancnotelor ce o poate emite. Banca de Anglia a fost îndreptățită să emită, pe lângă acoperire de bancă 14 mil. £., iar tot ce va trece peste această sumă are să fie acoperit în aur. Dacă vre-o bancă dintre cele îndreptățite la emisiune ar încetă, privilegiul ei trece asupra băncii de Anglia în așa fel, că aceasta își va putea mări contingentul emisiunii cu acoperire de bancă, cu $\frac{2}{3}$ din suma, ce banca încetată a avut drept să emită. Astfel cu timpul suma ce o poate emite banca în chipul acesta a ajuns până azi la mai mult ca 18 mil. £. Tot prin actul Peel s'a decis ca emisiunea de bancnote să se despartă de celelalte afaceri de bancă. Cea dintâiu se conduce în „Issue Department“, cele din urmă în „Banking Department“. Rezerva de aur se păstrează la B. D., dela care I. D. își primește aurul pe baza căruia are să emită bancnote. Bancnotele emise se transmit la B. D. pentru aurul dat la I. D. Dacă dela B. D. se trage aurul de străini, atunci acesta trebuie să se îndrepte la I. D. să-i reinapoeize bancnote ca să-și recapete aur. În urma acestora, dacă scade rezerva, scade și capabilitatea de plată a băncii și în măsura în care se trage aurul dela bancă, în aceeași măsură trebuie să se reducă și circulația bancnotelor. S'a întâmplat uneori că circulația bancnotelor a scăzut până la concurența sumei ce banca o poate emite cu acoperire de bancă. În cazuri de acestea pentruca banca să nu fie silită a încetă cu acordarea creditelor, guvernul s'a văzut îndemnat a suspenda provizor actul Peel și a permite băncii să emită bancnote după trebuință și numai pe lângă acoperire de bancă. Așa a suspendat de ex. în 1847, 1857 și 1866.

cont. Aceste din urmă având mai multă libertate de emisiune, în caz de lipsă se folosesc de favorurile acordate prin dreptul de emisiune. Banca de Anglia însă în lipsa de graniți mai largi de emisiune e constrânsă ca măcar prin politica de discount să contrabalanzeze restricțiunile actului lui Peel, care a făcut aceste restricțiuni poate și pentru că pe atunci banca eră prea puțin populară și conducătorii ei prea puțin pricepuți.

Dacă considerăm acum și această împrejurare, va trebui să admitem că în Anglia politica de discount prin urcarea etalonului este îndeajuns justificată prin condițiunile extraordinare în cari se găsește banca și piața engleză.

Dar cu toate aceste împrejurări favorabile, trebuie să se știe, că și în Anglia câte odată urcarea etalonului de discount provoacă neliniște mare în lumea de afaceri, așa că nu va prinde mirarea pe niminea, dacă vom spune, că se găsesc și acolo bărbați de mare importanță, cari se ridică cu hotărîre și condamnă această politică de discount. Aversiunea contra politicei de discount a devenit uneori cu atât mai mare cu cât nici banca de Anglia nu și-a ajuns totdeauna scopul prin urcarea etalonului.¹⁾ S'a experiat uneori că urcarea etalonului n'a produs corectura necesară în cursul de vizelor și aceasta din cauză, că în străinătate urcarea etalonului a fost primită cu rezerve și temeri de crize.

În asemenea cazuri străinătatea nu și-a oferit capitalurile ei, efectele și mărfurile n'au fost duse din țară și scopul n'a putut fi ajuns. Atunci banca a fost necesită să apeleze la alte expediente și la alte mijloace. A îngreunat exportul de metale nobile prin aceea, că nu le-a vândut — la ceea ce prin lege are drept — cu prețul obicinuit la bancă (77 sh. 9 p.) ci cu un preț ceva mai mare. Banca e obligată a rescumperă bancnotele sale în monede de aur, adecă în sovereigni, dar nu e obligată să dea aur

¹⁾ În 1860 deși în Anglia etalonul per trei luni a fost de 10%, totuș n'a putut produce import de aur în Anglia din cauză că încrederea băncii eră sdruncinată. Adeseori, când situațiunea se desvoaită pe neașteptate, politica de discount rămâne fără putere. În țările agricole de ex., în timpuri de recolte rele, saldul pasiv al balanței trebuie plătit. O țară cultă, unde sistemul împrumuturilor publice e încetățenit va putea plăti cu efecte și nu va fi necesită să trimită aur. În țările mai puțin culte însă se va plăti în aur, așa că exportul acestui metal nu va putea fi împedecat. Anglia, pe timpul rezboiului civil american, când exportul de bumbac din Statele unite eră împedecat, a trebuit să aducă bumbac din India, Egipt și Brazilia, țări în cari a trebuit să exporteze mult aur, pe care banca de Anglia cu tot etalonul urcat nu l'a putut împedeca. Un curs nefavorabil pentru străinătate nu este o pedecă pozitivă, care să poată apăra în toate cazurile țara de export de aur. Dacă trebuințele străinătății sunt așa de mari, încât aceasta e dispusă să supoarte orișice cheltueli ca să se poată provide cu aur, atunci cursul este irrelevant. Un curs urcat numai atunci își va îndeplini chemarea, când cererile străinătății se reduc la mijloace de plătire în bani. Când însă străinătatea n'are lipsă de bani, ci de aur ca substanță, cursul vine puțin în considerare. Un bancher berlinez, care are trebuință de bani nu-și va trimite de vizele asupra Londrei spre încasare, dacă cursul la Berlin e așa de mare, ca să și-le poată valoră cu profit. Dacă însă un guvern are absolută lipsă de aur, de ex' pentru regularea valutei ori pentru plătiri de cupoane etc. cursul e indiferent

în bare. Barele însă sunt mai accesibile pentru export și oferta adeseori dă un preț și mai mare numai să le poată procura. Dar acest preț nu poate trece peste 77 sh. 11 p., căci atunci sovereiști ar fi un mijloc de plată mai eștin și i-ar duce în străinătate, ceea ce băncii nu i-ar cauză mai multe spese, ci numai mai multă incomodare. Contra exportului de sovereiști banca se poate apăra și așa că dă monede valabile pentru circulația internă, dar neaccesibile pentru export, prin ceea ce urcă spesele la plătirile în străinătate și prin urmare lumea de afaceri va căută să plătească pe alte căi. Banca e ajutată foarte mult și prin faptul că cumpără metale nobile cu un preț mai mare ca cel satorit în lege, ceea ce deasemenea e o dispoziție a actului lui Peel.¹⁾ Prin aceasta se dă impuls și altora să aducă aur și să-l vândă băncii. Această procedură o întrebunțează banca când socotește că etalonul este destul de urcat. Unii atribue întreg succesul politice de discount în Anglia acestei dispozițiuni a legii, după care banca e obligată să cumpere aur cu un preț stabilit și susțin că, singură numai politica de discount n'ar conduce la rezultat, dacă n'ar există această dispoziție a actului Peel. Un alt mijloc ce-l mai întrebunțează banca e că dă imprumuturi fără dobândă, dar cu condiția ca replătirea să se facă în aur. În fine, banca ar putea, în caz de mare lipsă, să-și vândă efectele publice ce le are sau pe baza lor să ceară imprumut, două modalități, pe cari banca de Anglia le-a și cercat uneori. Dar toate aceste proceduri, enunțate până aci, se întrebunțează la banca de Anglia în mod de tot excepțional. Mijlocul cel mai uzitat este: urcarea etalonului. În cazuri extrem de grele, în cazuri de criză, guvernul s'a văzut îndemnat — cum am amintit într'una din notele anterioare — a suspenda actul Peel, pentruca să dea băncii mână mai liberă în emisiunea de bancnote.

Dacă vom urmări cu atențiune mișcările pieții financiare engleze, vom observa că în Anglia există cea mai puțină stabilitate în fluctuațiunile etalonului de discount.²⁾ Și deși sunt motive speciale, cari determină și forțează oarecum aceste schimbări, totuș lumea de pe continent ține samă de ele și mai totdeauna le urmează, cu toate că nu arareori condițiunile sunt diferite. De aci apoi — în mare parte — schimbările dese și nesiguranța fluctuațiunii etalonului la băncile de emisiune de pe continent.

* * *

Să trecem la banca de Franția.

Aceasta urmează mai rar dar totuș politica de discount a băncii de Anglia. În Franția lumea de afaceri se poartă cu multă aversiune față de schimbările dese și neașteptate ale etalonului de discount. Se accentuează

¹⁾ Prețul unei uncii (31.10359 g) de fineța $\frac{11}{12}$ este de 77 sh. 9 p. Oficiul de batere dă pentru această cantitate de aur valoarea legală corespunzătoare, adică 77 sh 10 $\frac{1}{2}$ p., dar numai după un interval de cel puțin 14 zile. Această întârziere de timp produce o pierdere de interese cam de 1 $\frac{1}{2}$ p așa că lumea mai bucuroasă dă aurul băncii, unde căpătă prețul îndată.

²⁾ Dela 1844—1890 banca de Anglia și-a schimbat etalonul de 330 de ori.

mult influința vătămătoare a acestei urcări asupra producției și circulației. Se obiectează, că banca prin urcarea etalonului de discount singură recunoaște că solvabilitatea îi e sdruncinată și că tocmai când face servicii de mai puțină valoare creditului public, tocmai atunci cere — etalonul fiind mai ureat — o plată mai mare. În sfârșit ea acuză se ridică și împrejurarea, că urcarea etalonului e justificată numai din punct de vedere al intereselor egoiste ale băncii, nu și din punct de vedere al intereselor publice.

Din aceste motive în loc de urcarea etalonului s'au propus alte modalități prin cari să se ajungă acelaș scop și cari se referă aproape în totalitatea lor la restrângerea discountului cambial. Astfel s'a propus să se discontoze numai cambii cu scadență scurtă, ori să se ceară reducerea scadenței cambiilor ce se propun spre discountare, ceea ce banca de Franția a și practicat uneori. Această măsură are destulă rațiune, dar cu toate acestea ușor poate fi zădărnicită. Dacă se restrânge creditul de discount, fiindcă banca nu mai are destule capitaluri se pună la dispoziția celor cer credite, va fi fără îndoială de lipsă să se dea împrumuturi mai întâiu acelor, cari au trebuințe mai urgente. Trebuințele mai îndepărtate pot fi amânate cu atât mai mult cu cât, pe lângă o întrebuintare chibzuită a mijloacelor de credit, cu timpul starea normală ar trebui să se restituie și lipsa de bani pe piață ar trebui să treacă. Toate aceste sunt juste, numai cât s'a obiectat din partea multora, că s'ar putea întâmpla, că, cambiile cu termene scurte la scadență să fie prolongite și astfel întreaga procedură să devină iluzorică. S'au mai propus și alte mijloace ca de ex. să se iă o dobândă mai mare dela escontările cu termene mai lungi, și o dobândă mai mică dela cele cu termene mai scurte. Acest mijloc care se lovește de mari greutăți are puțini sprijinitori. Cu și mai mari greutăți se întâlnește procedura după care ar fi să se stabilească zi de zi la o anumită sumă creditele de acordat, ori să nu se acoarde credite decât numai în măsura în care se replătesc împrumuturile date deja. În sfârșit tot atât de greu de închipuit ar fi și procedura de a reduce proporțional sumele celor ce li-se votează credite. E mai pe sus de orice îndoială, că o procedură cu tact și severă la acordarea de credite este un mijloc folositor, așa că nu se poate accentua îndeajuns, că prima condiție a unei politici de bancă sănătoase este un bun și sigur portofoliu cambial. O bancă care își plasează fondurile în efecte cu scadențe scurte, totdeauna va opera mai bine ¹⁾ ca una ce-și plasează capitalurile în scadențe lungi sau în de acelea, cari după toată probabilitatea se vor prolongi. Aceasta e adevărat. Pe de altă parte iarăș trebuie să se știe, că restrângerea creditului cambial e un cuțit cu două tăișuri. Nu reguli și regulamente, ci precauțiune și

¹⁾ O bancă cu atât e mai bine organizată și cu atât corespunde mai bine trebuințelor de credit cu cât afacerile sale sunt mai număroase și cambiile în sume mai mici și cu scadențe scurte. Banca franceză are un număr extraordinar, aproape $\frac{1}{2}$, din portofoliul său de cambii în sume de 10, 15, 20 și 30 fr.

diabăcie se cere ca să poți umblă fără pericol cu acest cuțit. Căci foarte ușor se poate întâmpla ca prin restrângerea discountului să se dea anză la perturbațiuni de afaceri, la falimente și lipsă, și criza de bani să se transforme în criză de credit.

Din aceste motive lumea de afaceri — cu toate greutățile ce le cauzează urcarea etalonului — mai curând e dispusă să se impace cu o dobândă mai mare, numai să aibă siguranța că-și poate aranja în vre-un fel afacerile, decât să se teamă în tot momentul că trebuințele de credit nu-i vor putea fi satisfăcute.

Alte mijloace ce s'au mai propus în locul politicii de discount sunt respingerea cererilor de credit ale arbitrajurilor și speculatorilor despre cari apriori se știe că se indeletnicesc cu exportul aurului din țară. Firmele acestora sunt puține și cenzorii, cari dispun de putere discreționară, ușor le pot cunoaște. Cererile astorfel de firme trebuiesc respinse, sau trebuie dat acelora să înțeleagă — cum face banca germană de exemplu — că procedura lor li-e luată în nume de rău și că e în detrimentul intereselor publice. Trebuiesc respinse mai departe cererile haussierilor și contremineurilor, adecă a celorce tind la formațiunea artificială a cursurilor. În general față de speculanți e îndreptățită o procedură cât mai energică și severă.

* * *

Dar deși banca de Franția a folosit și folosește uneori câte unul din mijloacele amintite până aici, totuș de comun și mai bucuros întrebunțează în locul politicii de discount așa numita *politică de premii*, care constă în aceea, că în caz când observă, că exportul de aur devine prea mare, ca să-l îngreuneze încassează anumite premii peste prețul aurului, dela ceice cer acest metal. Politica aceasta se bazează pe dreptul ce-l are banca de Franția — valuta fiind dublă — de a da în loc de aur pentru orice sumă piese de 5 fr. în argint.

Banca de Franția e obligată să ramburseze bancnotele la cerere, ceea ce totdeauna o și face. Sume mai mici de napoleond'ori le dă fără să se intereseze la ce vor fi întrebunțate. Sume mai mari însă dă numai dacă se întrebunțează pentru acoperirea importului de lână și cereale. În caz contrar dă astfel de monede, cari să poată fi întrebunțate în circulația internă, dar să nu fie accesibile pentru plătiri externe. Aur monetizat dă dacă se prezintă cambii cu scadențe de 75–90 zile, cari se discontează cu etalonul oficial, etalon în care banca își află câștigul său. Când însă se cer bare sau monede străine, atunci banca încassează peste prețul aurului (1 kg. = 3433 fr.) anumite premii, la a căror stabilire are completă libertate, ba poate să stabilească în unul și acelaș timp și premii diferite, premii ce au ajuns uneori și până la 8‰. Premiul acesta e chemat să facă corectura în cursul cambial, astfel ca să nu fie rentabil a se trimite aur din țară. Un exemplu. Să presupunem că în Anglia etalonul e de 5‰, iar în Germania 3‰. În Paris se va produce tendința a se exploata diferența dintre aceste două cursuri. Speculanții francezi vor căuta să câștige trate

asupra Londrei. Cererea va fi mare. Cursurile vor crește, vor crește până vor ajunge limita goldpointului de export, când pentru francezi va fi mai rentabil a trimite aur. Rezerva băncii e amenințată, fără însă ca pe piața internă să se fi produs vre-o schimbare oarecare. (În Anglia din contră cursurile devizelor franceze se vor reduce). Banca franceză ar putea să-și urce etalonul, să-l apropie de cel englez și în chipul acesta să pună stavilă exportului de aur. Dar atunci ar scumpi creditul unor cetățeni, cari n'au nici un amestec în operațiunile speculatorilor. Din acest motiv nu urmează această cale, ci se mulțamește a pune un premiu, zicem, de 4‰ și discontează mai departe cu 3‰. Speculatorul care voiește să trimită aur la Londra va trebui să țină samă de acest premiu. Câștigul său la o cambie de trei luni va fi — conziderând diferența dintre etalonul de 5‰ și 3‰ — de 5‰ (2‰ per 3 luni = $\frac{1}{4}$ an = 5‰) față de o eventuală pierdere de 4‰, premia pe care el nu are siguranță că și-o va putea rebo-nifica la scadența cambiei, când va avea să schimbe aurul în bani francezi. Această împrejurare va abține pe speculanți dela astfel de operațiuni. Cererea se va reduce și cursul va scădea.

* * *

Din punct de vedere principial e grea de contestat eficacitatea politicii de premii, căci în urma urmelor direct sau indirect tot la împedecarea exportului de aur conduce ca și politica de discount. Cel mai mare favor ce i-l atribue aderenții săi este, că sarcina de premii se restrânge numai asupra unor anumite cercuri financiare, asupra acelor cari vor sau au trebuință să ducă aur din țară și asupra importatorilor. Interesele circulațiunii interne, interesele creditului public însă rămân neatinse, lucru care e cu neputință să se întâmple la politica de discount. Un alt favor al politicii de premii ar putea fi conziderat faptul, că scopul poate fi mai curând ajuns întrucât urcarea etalonului numai încet și în timp ceva mai îndelungat poate produce efectele studiate mai sus. În sfârșit, că unei bănci care întrebuințează politica de premii îi e suficient relativ o fundație metalică mai mică ca unei care întrebuințează politica de discount.

Față cu aceste avantajii însă se opun desavantajii peste cari nu se poate trece ușor cu vederea. Avantajele politicii de premii se mărginesc la discountare, pe când e știut — că o bancă de emisiune mai are și alte probleme, adeseori de înaltă ordine social-economică, acelea de a regulă circulațiunea de bani și în caz de lipsă a-i pune acesteia la dispoziție mijloace de plătire suficiente. Discountarea o pot îndeplini și alte bănci mari, dar celelalte probleme nu. Ori, băncile de emisiune cu politica de premii mai greu vor putea corespunde acestor probleme. Mai departe împrejurarea, că politica de premii nu eserecită influință asupra întregii circulațiuni, constitue pe lângă un mare favor, și un mare desavantaj. Noi știm, că tocmai influința asupra circulațiuni interne și anume formațiunea cursurilor și a prețurilor și invitarea capitalului străin sunt de lipsă, fiindcă numai aceste pot restabili echilibrul în bilanțul comercial și în circulațiunea financiară. Într

desavantajele politice de premii nu trebuie să trecem cu vederea nici împrejurarea că pe când în țările unde banca de emisiune întrebuițează politica de discount, limitele goldpointului sunt destul de bine definite, pe atunci unde se uzează politica de premii aceste limite variază după mărimea premiului. În sfârșit un alt desavantaj al politice de premii este: retragerea aurului din circulația și introducerea agiolui. Să ne explicăm. În Franța prin faptul că există valută dublă și că banca întrebuițează politica de discount, exportatorii de aur și-au făcut o afacere proprie din retragerea aurului din circulație. Ei adună aurul de pe la privați, dela case comerciale mari și mici, dându-le ceva premii, în tot cazul ceva mai mici ca cele cerute de bancă. Astfel indirect politica de premii are de urmărire retragerea aurului din circulație și introducerea agiolui.

Că banca de Franța totuși își poate ajunge scopul cu politica de premii și nu e silită să apeleze — decât rar detot — la politica de discount, e a se atribui în prima linie faptului că această țară are mai totdeauna bilanț comercial activ, că e țară bogată, că banca are un excelent stoc metalic și că în circulațiune este mult aur.

Dar cu toate aceste împrejurări prielnice, dacă ar fi să cumpănim avantajele și desavantajele politice de premii, ar trebui să ne mirăm de ce Franța totuși o întrebuițează? O întrebuițează însă mai mult și pentru motive de cari sunt legate o mulțime de alte mari interese publice și naționale. În prima linie o întrebuițează pentruca renta franceză să aibă un curs mai urcat. Am arătat în cele precedente relația, care există între etalonul de discount și cursul efectelor și am demonstrat, că cu cât etalonul se urcă, cu atât scade cursul și din contră cu cât etalonul e mai scăzut, cu atât cursul este mai urcat. Statul francez are interes ca etalonul să fie redus și cursul rentelor sale să fie urcat, pentruca toți cetățenii, chiar și cei mai săraci, să se indemne a-și plasa banii în renta franceză. Dealtcum acolo chiar și cassele de păstrare sunt obligate, că dacă un deponent are o depunere de cel puțin 1500 lei să i-o plaseze, să-i cumpere titluri de rentă. E un mare avantaj politic în ziua de azi ca datoriile publice ale unui stat să fie plasate în interiorul țării.

O altă cauză pentru care banca nu ține de conștient să întrebuițeze politica de discount este că nu vrea prin urcarea etalonului să îngreuneze creditul celor care nu au nimic de-a face cu politica de valută a băncii și cu operațiunile speculatorilor pe piețele internaționale. Băncile cari întrebuițează politica de discount demultiori sunt silită să-și urce etalonul în urma schimbărilor produse pe piețele internaționale. Și după natura politice de discount, urmările scumpirii banilor trec nu numai asupra pieții internaționale, ci și asupra pieții interne, asupra afacerilor publicului mare, care nu are nici o parte și nu poartă nici o vină pentru schimbările produse. Urmările ar trebui cel mult să se resimtă numai asupra cercurilor mari financiare, cari provoacă acele schimbări. Ei, dar acestea și în cazul prezent sunt în favor, intrucât, ca firme mari, pot căpăta credit pe piață cu un

etalon mai redus ca la bancă. Astfel vor fi jignite tot numai interesele populației țării, care e avizată la creditul băncii cu etalon urcat, și care din punct de vedere al politicii sociale ar trebui mai mult apărată și menajată. Sub acest raport privită politica de premii e de preferit celei de discount. În fine știut fiind, că în Franția este în circulație o cantitate uriașe de argint, dupăce — conform legii Gresham — banul rău scoate din circulație pe cel bun, numai politica de premii poate face ca țara să nu fie cu totul despoiată de aur.

Politica de premii este caracteristică și specifică băncii de Franția. Ea dă posibilitate acestei bănci să poată susține în permanență un etalon redus și să nu fie avizată la dese schimbări. În această împrejurare își află explicația faptul acela caracteristic — care multora li-se pare un curiosum — că în Franția mai totdeauna banii sunt mai efți ca în alte țări și că de multeori când mai toate băncile de emisiune își urcă etalonul, ea și-l susține neschimbat.

* * *

Poate că nici o bancă de emisiune nu-și păzește și teme atât fundațiunea sa metalică și solvabilitatea ca banca imperială germană. Spre scopul acesta, pe lângă mijloacele indicate până aci, cu deosebire urcarea etalonului, de care se folosesc între băncile europene continentale mai des, adeseori își ia refugiu și la alte mijloace, uneori aproape nefirești. Așa de exemplu despre această bancă se susține că ar fi având convenție secretă cu băncile și bancherii cei mari de pe piețele germane să nu-i slăbească rezerva metalică prin export de aur. Această procedură a băncilor germane, înțelegem neexportarea aurului, are adeseori de urmare că cursul valutei germane scade limita sub care în timpuri normale n'ar putea scădea.

S'a întâmplat anume că în Viena cursul devizelor germane scăzuse mult, scăzuse sub limita goldpointului de import și cu toate acestea din Germania nu venia aur, decât în măsură de tot neînsemnată, dovadă că aurul era reținut cu forța. Care fû urmarea acestei rețineri nefirești? Urmarea fû deprețierea valutei germane. Cursul scăzû mult și sub limita goldpointului de import care este cam 117·298, scăzû la 116·90.

Acelaș lucru s'a experiat uneori și pe piețele franceze cu devizele germane. La Paris cursul acestor devize scăzû sub limita goldpointului de import și cu toate acestea aur din Germania nu venia, decât în cantități de tot disparente. Urmarea fû nu numai deprețierea valutei germane ci și aceea că băncile și bancherii francezi începură să refuze discountarea cambiilor germane. Cu această ocazie un mare ziar german critică aspru procedura de a țineă aurul cu forța și prin mijloace nefirești în țară, arătând cum atari proceduri în străinătate nu produc efectele dorite.

Față de reducerea continuă a cursului devizelor germane — scria acel ziar — cercurile financiare de aici (Paris) dau astfel de explicații, cari va fi bine să fie băgate în seamă în Germania. Pentru acoperirea saldului bilanțului comercial al Germaniei față de Franția, pe piețele germane s'au

cumpărat devize franceze, dar de când aceste se pot căpăta numai pe lângă un curs foarte urcat, au început a plăti cu cupoane de plată în Paris, sau prin compenzări prin mijlocirea Londrei, și cu toate aceste urcarea cursurilor n'a putut fi impedită. Devizele franceze pe piețele germane și-au ajuns goldpointul de export dar cu toate acestea puțin aur ese din țară, hotărît din cauză că banca imperială nu vede cu ochi buni exportul de aur și pentru că marile bănci din Berlin nu vor să retragă aurul din circulație, parte din considerații pentru rezerva germană, parte pentru că nu vor să silească banca imperială să-și urce etalonul. Nu trebuie perdut din vedere însă, că reținerea în felul acesta a aurului, respectiv împedecarea circulației acestuia, în străinătate nu produce rezultatul dorit. Unele dintre marile firme franceze de escont deja refuză a discontă cambii germane.

Adevărat, ele nu trag la indoeală completa valoare a valutei germane, dar dacă nu pot contă la aceea, că la scadență vor primi aur întocmai ca în Anglia, se înțelege că vor da preferință cambiilor engleze, deoarece la afacerile cu aceste cambii chiar și cea mai neînsemnată schimbare de procent și curs poate fi luată în considerare. Între astfel de împrejurări, din punct de vedere german, ar fi de dorit ca cursul cambiilor germane să fie corigat sau prin export de aur sau prin trimitere de efecte în favorul Germaniei. Aceste stări se resimt și asupra caselor comerciale germane transoceanice, cari trimit ca plată cambii trase asupra băncilor și banche-rilor din Germania, dar dela cari, dacă situația nu se schimbă — se poate întâmpla să se ceară să plătească cu trate asupra Londrei, — închee amintitul ziar.

Din parte-ne mai putem adauge încă un mare desavantaj al acestei politici forțate. Denegarea cu orice preț a exportului de aur conduce — cum am amintit — la deprețierea valutei, ceea ce o simt mai bine aceia, cari aduc mărfuri din străinătate, importatorii, cari trebuie să plătească foarte scump cambiile străine. Acestia la rândul lor se vor rebonifica astfel că vor face prețuri mari la mărfuri așa că în urma urmelor tot de pe spatelul poporului vor scoate perderea ce o suferă la cumpărarea devizelor străine.¹⁾

Am amintit aceste cazuri deosebite ca să se poată vedea că exportul de aur dintr'o țară în alta se poate împedeca în mod firesc numai prin corigarea cursului cambial în favorul respectivei țări și nici decum prin mijloace de forță. Și o spunem încă odată, că dintre mijloacele arătate până aci, mijloace cari pot face astfel de corecturi, politica de discont — deși are și ea destule scăderi — este cel mai eficace.

¹⁾ În schimb cursul urcat al devizelor străine e favorabil exportatorilor cu deosebire celor de produse agricole. Ei vor vinde cu curs urcat, cu preț bun cambiile trasate asupra străinătății, așa că le va conveni ca în contul acestor câștiguri de curs, să facă reducere în prețul produselor și în chipul acesta să susțină concurența pe piețele străine cu produsele de aceeași natură ale altor țări.

În Germania etalonul băncii de emisiune de regulă este mai urcat ca cel al Angliei și al Franciei. Aceasta din cauză că industria și comerțul e în continuă dezvoltare — încă nu și-a ajuns stadiul de mărire — și că țara nu e așa de avută ca Franția și Anglia. Schimbările de etalon sunt cu mult mai dese ca în Franția, dar ceva mai rari ca în Anglia ¹⁾. Banca germană își teme fundația metalică cu deosebire de Anglia așa că de câte ori aceasta își urcă etalonul, mai totdeauna o urmează. ²⁾

* * *

După toate cele expuse până aci să trecem acum la banca noastră de emisiune, la banca Austro-Ungară.

Am văzut împrejurările favorabile și dispozițiunile excepționale ale actului Peel, cari fac posibil și determină banca de Anglia să întrebuițeze cu succes urcarea etalonului de discount pentru conservarea fundațiunii metalice și asigurarea solvabilității. Am văzut apoi cum împrejurări extraordinare — bilanț comercial activ, bogăția țării și fundația mare metalică — dau posibilitate băncii de Franția să întrebuițeze de predilecție politica de premii. La noi însă împrejurările fiind aproape cu totul altele, de natură contrară chiar, urcarea etalonului mai greu poate avea rezultatele doreite. La noi urcarea etalonului mai greu poate produce acele rezultate, cari în mod firesc ar trebui să urmeze. Adevărat că cererea de bani devine mai mică prin urcarea etalonului și creditul băncii e luat de mai puțini în considerare, dar nu este destulă siguranță, că străinătatea își va oferi supraplusul capitalului său, și că în cursul efectelor și mărfurilor se vor produce schimbările arătate mai sus. La noi și de altcum etalonul e mai urcat ca în apus, așa că acesta are destul stimul să-și plaseze aci capitalurile sale.

Cambiile noastre în străinătate nu prea sunt căutate și în afară de Europa abia dacă sunt cunoscute, așa că mult va trebui să mai treacă până când cambia austriacă, cu deosebire însă cea ungară, să ajungă la importanță internațională. Unde mai punem apoi că comerțul cu metale nobile lipsește aproape cu totul și că legăturile țării noastre cu a celor producătoare de aur sunt cât se poate de laxe. În urma tuturor acestor împrejurări la noi politica de discount nu poate fi destul de sigură ca de ex. cea engleză. La acest loc foarte bine observă James Rothschild — cu ocazia anchetei franceze — că politica de discount a băncii engleze și de aceea este cu rezultat, căci dacă aceasta face ceva, concentrează asupra sa atenția întregii lumi. La aceasta Lotz adaugă, că în zilele noastre nu atât urcarea efectivă a discountului exerciază influența și schimbă situația piețelor cât mai mult autoritatea morală a băncii care urcă etalonul.

Dar nu numai din punctul de vedere arătat mai sus nu prea e sigură la noi urcarea etalonului de discount, ci și din punct de vedere al intereselor publice. La noi urcarea etalonului provoacă nemulțămiri și temeri cu

¹⁾ Dela 1880—1892 banca de Anglia și-a schimbat etalonul de 93 de ori, banca germană de 43 de ori, iar cea franceză numai de 15 ori.

²⁾ Vezi nota dela pag. 186.

mult mai mari ca orişunde şi o urcare prea mare şi neaşteptată uşor ar putea da naştere prin reducerea cursurilor dela efecte şi valori chiar şi la perturbaţiuni financiare. La noi urcarea etalonului de discount aproape sub toate raporturile e greu de admis. Şi cu toate acestea tocmai la noi este cea mai mare necesitate, în interesul solvabilităţii băncii, să se restabilească echilibrul bilanţului comercial, oridecâte ori acesta e în defavorul ţării şi rezerva metalică a băncii devine ameninţată. Bilanţul comercial la noi mai totdeauna arată sald pasiv, deoarece ţara noastră este debitoare străinătăţii nu numai prin supraplusul de import, ci şi prin datoriile sale publice, cari în cea mai mare parte sunt luate din străinătate. Milioane peste milioane se plătesc an de an numai ca interese.¹⁾

Din motivele acestea banca e silită adeseori să-şi apere fundaţia metalică prin urcarea etalonului chiar cu rizicul de a trece peste protestările şi plângerile publicului. Căci a lua în asemenea împrejurări în considerare plângerile publicului şi a lăsa să scadă rezerva, însemnează a te opune restituirii bilanţului comercial, ceea ce e o mare greşală, greşală comisă de băncile italiene, al cărei rezultat a fost nimicirea valutei în Italia.

Dar în schimbul acestor împrejurări nefavorabile se pun şi unele momente, cari favorisează oarecum acţiunea băncii în această privinţă. La noi, emisiunea de bancnote e aşezată pe baze destul de largi, cu mult mai largi ca de ex. în Anglia. La noi se cere o acoperire numai de 40%, şi şi aceasta la unii li-se pare mult, aşa că cer să fie redusă la $\frac{1}{3}$, adică la 33%. Având mai mare libertate de emisiune banca noastră, nu e forţată să urce în tot momentul etalonul de discount, ceea ce la noi — din cauza bilanţului comercial pasiv şi a datoriilor din străinătate — ar putea obveni de altcum destul de des. Şi banca se şi fereşte a urcă des discountul.²⁾ În extremă necesitate însă totuşi trebuie s'o facă. Înainte de a apela la politica de discount ea caută să corigeze cursul cambial şi să prevină exportul de aur prin alte mijloace. Banca noastră ţine totdeauna în portofoliul său o cantitate oarecare, adeseori foarte considerabilă de cambii străine,³⁾ pe cari le cumpără la timp oportun, când cursul lor nu e prea mare. Chiar legea îi dă drept ca o anumită sumă, 60 milioane coroane din aceste devize să le poată socoti în stocul metalic. Ceea ce trece peste această sumă de regulă contează sub titlu „pretenziuni diverse“. Cambiile aceste străine le ţine banca ca o rezervă pentru timpuri grele. Căci dacă observă că cursul

1) O ţară avizată la creditul străinătăţii poate ajunge în situaţiuni de tot grele, căci se poate întâmpla ca străinătatea, din anumite motive, zicem politice de ex., să-i arunce efectele pe piaţă. Ţara debitoare va trebui — pentru salvarea reputaţiunii creditului său — să le cumpere. Le va plăti în devize al căror curs va creşte mereu până ajungând la limita goldpointului va da naştere la mari exporturi de aur.

2) Banca noastră din 5 Februarie 1902 până în 19 Octomvrie a. c. a susţinut ne-schimbat etalonul de $3\frac{1}{2}\%$.

3) Ca o dovadă că Banca Austro-Ungară adeseori dispune de cantităţi foarte mari de devize străine, amintim, că în 1902 aceste devize au corespuns unei valori de 2036 milioane coroane.

cambiilor asupra străinătății este mare, că cursul lor crește și se apropie de limita goldpointului de export ca să impedece urcarea mai departe, pune pe piață devizele din portofoliul său, prin ceea ce oferta devenind mai mare, cursul începe să scadă și debitorii interni nu sunt siliți a trimite aur. Odată cu banca de emisiune mai pun și alte bănci și bancheri devize în circulație. Lumea financiară știe că îndată ce banca aduce devize pe piață, cursul acestora va începe să scadă și în consecință va grăbi cu devizele ce le are să le vândă cât mai cu preț, știind că mai târziu cursul scade. Acesta este un mijloc pentru corigarea cursului cambiat foarte des întrebuițat nu numai de banca noastră, ci și de alte bănci.¹⁾ Sunt unii cari nu aproabă această procedură, din motiv că prin ea băncile sunt expuse la manipulațiuni și specule, cari trebuie să rămână departe de cercul lor de activitate. Un depozit mare de cambii străine este — zic ei — o rezervă de luptă contra băncilor străine, cari bine știu că punerea în circulație a acelor cambii se face în detrimentul (slăbirea) fundațiilor lor metalice. Cu toate aceste unele bănci merg și mai departe. Nu întrebuițează numai devize, ci și așa numite „cambii financiare“. Să explicăm rostul lor. Dacă țara trece printr'un an rău de criză și portofoliul băncii de cambii străine nu e suficient pentru a face corectura în cursul cambial, băncile de emisiune își ajută astfel că emit cambii asupra străinătății, adică asupra băncilor străine cu cari stau în relații de afaceri, bănci cari având încredere că banca emitentă la scadență le va trimite acoperire, n'au motiv de a denega acceptarea. Cambiile acestea puse în circulație schimbă raportul dintre ofertă și cerere, mărindu-o pe cea dintâi, prin ceea ce cursul scade și situația se ameliorează. Banca pune aceste cambii financiare în circulație în speranța că criza trecând, țara va putea exporta mai mult și cu aurul ce va veni în țară se va putea restabili echilibru financiar, și că cursul mai târziu, schimbându-se în favorul operațiunilor ei, va putea cumpără cambii asupra străinătății cu un curs mai favorabil, cu cari apoi se acopere cambiile financiare emise.

Băncile își iau refugiu la acest mijloc numai în timpuri de tot critice și de extremă greutate. În 1899 în România, când din cauza relei recolte exportul să redusese aproape la nimic, cursul devizelor crescuse într'un mod înspăimântător. Agio ajunsese până la 6%. Banca de emisiune dedea aur la cerere, dar ca totuș să pareze un prea mare export, a pus în circulație cambii financiare²⁾. Aceste au rămas în circulație până când prin următorul export de produse agricole, situația pieței financiare s'a schimbat și banca a putut să-și cumpere cambii asupra străinătății cu cari se acopere cambiile financiare emise³⁾.

¹⁾ Singură numai banca de Anglia nu ține devize. În schimb băncile de pe continent țin cam 40 mil. £, dintre cari jumătate sunt în portofoliul german.

²⁾ Ocaziile acestea sunt vânate și de speculatori. Profitând de cursul urcat, ei trasează cambii asupra comisionerilor din străinătate, cambii pe cari apoi le vând cu curs urcat, în speranță că mai târziu vor putea cumpără altele cu curs mai redus ca să le trimeată spre acoperire.

³⁾ Vezi Dr. Erdély: Devizaügyletek.

Se naște întrebarea e bine și folositor să se întrebuițeze astfel de cambii? Da, sunt admise până când se folosesc pentru scopuri ca cele amintite mai sus. O bancă de emisiune cu deosebire în astfel de țări, unde valuta nu e deplin regulată, pe lângă precauțiune suficientă poate face circulațiunii bune servicii prin emisiunea la timp și în măsură corespunzătoare a cambiiilor financiare. Nu sunt însă admise atunci, când ele se emit cu scop de a se ajunge în posesiune de numărar, căci în dosul acestor operațiuni se ascunde de regulă specula. Ele se emit uneori nu pentruca mai târziu să fie acoperite cu alte cambii provenite de fapt din relații comerciale, ci cu nouă cambii financiare. În acest sens întrebuițarea lor e inadmisibilă, fiind împreunate cu mari pericole. Se mai pot emite cambii financiare și cu scopul de a aduce capital străin în țară. Dacă procentul cu care se discontează cambiile străine la noi e mai mic ca procentul cu care se pot fructifica banii înăuntrul țării, atunci o bancă sau bancher se poate decide să emită asupra Londrei, Hamburgului, Parisului etc. cambii financiare, pe cari le discontează și suma escontată o întrebuițează în afaceri interne, câștigând interesele provenite din diferența de procente. Afacerile de natura aceasta însă pot avea rezultat favorabil numai în acel caz, când cursul respectivelor devize ar fi același și la scadența lor, adecă când trebuie să se trimeată acoperirea. Dacă de ex. la acoperire cursul este cu 1% mai mare, atunci toată speculațiunea se zădărnicește. Căci dacă azi discontează cineva o cambie financiară de trei luni cu 3% și la timpul, când trebuie să se trimeată acoperirea, adecă peste trei luni cursul a crescut cu 1%, atunci deoarece 1% pentru trei luni corespunde la 4% anual, de fapt socotind și cele 3% care i-s'au detras la discountare, va plăti 7%.

Nu știm ca banca noastră de emisiune să fi făcut întrebuițare de cambii financiare în interesul conservării fundațiunei sale metalice. Se știe însă și se pot arăta cazuri, că banca noastră a căutat să corecteze cursul cambial prin aceea că a pus pe piață o parte însemnată din portofoliul său de cambii străine, tot asemenea că a căutat să facă corectura prin urcarea etalonului. Mijloace mai mici, ca de ex. acordarea de împrumuturi cu termene scurte, fără dobândă, pentru importul de aur, ori compenzarea saldului pasiv al bilanțului comercial prin trimiteri de efecte, încă a întrebuițat uneori banca Austro-Ungară. Reazumând putem zice că banca Austro-Ungară în interesul solvabilității sale întrebuițează pe lângă politica de discount și rezerva de cambii străine, pe cari la trebuință le aduce pe piață.¹⁾

În timpul din urmă însă banca de emisiune din monarhia noastră prin prudenta sa politică financiară a ajuns să-și adune un stoc metalic foarte considerabil așa că suma bancnotelor din circulație cu puțin îl întrece. Raportul dintre stocul metalic și circulația de bancnote nu este mai niciodată așa de mare, încât să cauzeze băncii prea multă grijă și temere. Când scriem aceste rânduri avem înaintea noastră ultima situație a băncii

¹⁾ Cambiile străine se pot folosi numai pentru corectarea cursului. Când e vorba de echilibrarea bilanțului comercial, atunci numai urcarea etalonului poate ajuta.

Austro-Ungare din 15 Oct., care ne arată, că pe când valoarea stocului metalic se cifrează la K 1,442.510,989 pe atunci circulațiunea de banenote a ajuns la K 1,734.744,380 deci un plus de K 292.232,391. Acoperirea corespunde astfel la 83·15%³⁾ și noi știm că legea nu cere decât numai 40% acoperire. Este și aceasta o dovadă că banca noastră de emisiune stă cât se poate de bine în privința stocului său metalic.

II.

Dupăce am examinat politica de discount din punct de vedere al conservării fundațiilor metalice, în consecință al celor mai de samă mijloace lichide de solvabilitate, să trecem s'o examinăm și din punctul de vedere al celui de al doilea principiu fundamental: ocrotirea intereselor publice, cu cari în legătură vom tracta și despre menajarea propriilor interese ale băncilor.

Din cele zise până aci s'a putut vedea, că intrucât e vorba de apărarea fundațiilor metalice, interesele singuraticelor încă sunt considerate, dar' numai până unde nu e vorba a se periclita interese publice de ordine mai înaltă și că din cauza aceasta adeseori politica de discount este silită să treacă preste interesele particularilor — în ceea ce de altcum este și multă rațiune — știut fiind că în contul unor interese de durată temporală ușor s'ar putea periclita solvabilitatea băncii, s'ar putea cauza deprețierea și ruina valutei, cum am amintit că s'a întâmplat în Italia, când băncile italiene pentruca să menajeze nește interese de scurtă durată ale particularilor, n'au ridicat etalonul de discount și n'au luat nici alte măsuri pentru apărarea fundațiilor metalice. Urmarea a fost că n'au putut să reziste balanței comerciale pasive și fundațiile metalice reducându-li-se au trebuit să înceteze cu rambursarea bancnotelor, prin ceea ce s'a cauzat completa deprețiere și ruinare a valutei italiene.

* * *

Între împrejurări normale însă, când nu sunt în joc fundațiile metalice și nu e vorba de solvabilitatea băncilor, conturbată prin relații comerciale nefavorabile cu străinătatea, băncile în politica lor de discount trebuie să aibă în vedere în prima linie ocrotirea intereselor economice ale țării. Și întrebarea de căpetenie este, cum trebuie să fie etalonul băncii ca să convină acestor interese? Din capul locului trebuie să spunem însă că un răspuns hotărît la această întrebare nu se poate da. Chestiunea depinde de foarte multe cauze și împrejurări, asupra cărora va trebui să înzistăm în particular. Tot ce se poate anticipa însă e, că un procent prea mare îngreunează activitatea economică, prin urmare e nefavorabil. Pe de altă parte un procent prea mic, prea redus încă nu poate fi admisibil căci are multe desavantajii, între cari mai de remarcat e că favorizează speculațiunea și dă anză la supraproducțiune, cari la rândul lor sunt germenii perturbațiilor și crizelor economice și financiare. Și nu se poate stabili în mod absolut nici măcar maximumul peste care procentul are a se considera

³⁾ În 27 Iulie, deci în așa numitul sezon mort, acoperirea metalică a fost de 95%.

ca prea mare și nici minimul sub care are să fie considerat de prea mic. Totul e cât se poate de relativ. La unele bănci însă, limita de jos a etalonului e stabilită prin us. Așa de ex. Banca de Anglia din motive de tactică nu reduce etalonul mai mult ca 2%, deși banii pe piață adeseori sunt și sub 1%.

Procentul depinde și se stabilește în prima linie prin relația dintre oferta și cererea de bani. Dacă cererea e mai mare ca oferta, etalonul va crește și din contră se va reduce când cererea va fi mai mică ca oferta. Oferta și cererea însă nu sunt cauze primordiale, ci sunt și ele la rândul lor rezultatul a o mulțime de alte cauze și împrejurări, unele cunoscute, altele necunoscute, unele ce se pot prevedea, altele însă nu. Cauzele și împrejurările cunoscute provoacă mișcări și fluctuațiuni destul de regulate și periodice, cele necunoscute sau de neprevăzut pot produce schimbări de tot neregulate, schimbări suprinzătoare, cari să dea naștere la greutăți și incurcături financiare. Cauzele ofertei și cererei trebuiesc căutate și cercetate în legătură cu toate fenomenele vieții economice, pentruca chestiunea să poată fi luminată din toate punctele de vedere, căci altcum nu se poate face deducțiuni corecte.

Să vedem între ce împrejurări poate obveni o cerere mare de credit? În statele cu populațiune deasă, unde se lucrează cu mult capital și se usează de însemnate credite, unde industria și comerțul sunt în plină dezvoltare de regulă cererea e mare, ca de ex. în Germania. O recoltă nefavorabilă, o stagnare în producțiune deasemenea va avea de urmare o cerere mare de bani, fie pentru a se plăti supraplusul de import, fie pentrucă — neexportându-se — nu vin bani în țară și lumea n'are cu ce-și acoperi trebuințele de circulațiune. O cerere mare de bani obvine apoi în anumite sezoane ale anului ca de ex. toamna, când industria își reîncepe activitatea, cu alte cuvinte când producțiunea reînvie. Tot asemenea în perioade de înflorire economică, când se desvoaltă comerțul și industria, când se fac emisiuni succese, când se plătesc cupoane și anuități de datorii de stat sau de ale altor întreprinderi publice și private, datorii plasate în țară și în străinătate; când se fac investițiuni în diferite întreprinderi: edificări de căi de comunicație, de căi ferate, de porturi, zidiri de apărare națională etc. În sfârșit la medio, ultimo de lună, la trimestre, simestre și fine de an, când au să se achite angajamente și poziții pendente. Iată o serie de împrejurări cari se pot cunoaște și despre cari se știe că provoacă o cerere mare de bani și schimbări regulate pe piață.

Dincontră după o recoltă bună și abundantă, după o producțiune succesă și înfloritoare, oferta de capital va fi mare, căci — prin export — capital străin inundă în țară, și așteaptă să fie plasat. Pe de altă parte o stagnare în producțiune, când lumea își retrage capitalurile plasate acolo și le pune la dispoziția pieței, încă poate provocă o ofertă însemnată de bani. Mai departe la anumite termene, după incassări de cupoane ori alte venite periodice, oferta deasemenea crește. În sfârșit în așa numitul sezon

mort de vară, când afacerile stagnează, încă se observă o abundență mare de bani.

Toate aceste momente sunt în general cunoscute. Ele influențează în mod hotărît oferta și cererea de bani. Dar pe lângă aceste împrejurări cunoscute mai pot obveni — cum am spus — și altele, cari sau se pot cunoaște numai incidental sau rămân cu totul necunoscute. De natura aceasta se țin schimbările provocate de situațiunile politice, sociale și financiare nesigure și alarmante, cari prin combinațiunile ce se pot face asupra viitorului, pot produce schimbări bruste, cari ușor pot schimba cu iuțala fulgerului situația pe piață și relația între cererea și oferta de bani.

Stând lucrul astfel, e evident că în relația dintre ofertă și cerere se va observă o continuă schimbare, și dacă banca ar fi să se acomodeze absolut acestei schimbări, ar urmă ca în tot momentul să fie pregătită a-și modifica etalonul de discount. Această modificare ar trebui să urmeze nu numai după timp ci și după loc, ceea ce însă nu se întâmplă. Noi știm că banca stabilește unul și acelaș etalon pentru întreaga țară, amăsurat referințelor economice generale. Banca însă lasă ca lumea financiară și comercială să poată lucră și independent, să stabilească un etalon de discount după loc și timp mai fidel și mai corespunzător relațiilor locale și temporale dintre oferta și cererea de bani pe singuraticile piețe. Din aceasta cauză se nasc două etaloane de discount, cari se influențează reciproc, cari regulează situația piețelor financiare și raporturile dintre banca de emisiune și piață, cari, întocmai ca un barometru ne permit să putem vedeă când și întru cât sunt ocrotite interesele particularilor și interesele băncii, unul este *etalonul oficial* al băncii de emisiune, altul este *etalonul de piață sau privat*.¹⁾

* * *

Etalonul privat se poate stabili prin raportul dintre cererea și oferta liberă de bani pe o anumită piață și se referă la cambii de prima bonitate cum sunt de ex. acceptele băncilor și bancherilor mari, ale importatorilor, exportatorilor etc. Ele sunt scadente cel mult două-trei luni, sunt emise de regulă în sume mari și sunt de plată pe piețele băncilor de emisiune. Aceste cambii sunt căutate cu deosebire de aceia, cari sunt siliți să țină în efectiv sume mai mari de bani și le cumpără pentrucă — dacă ar aveă lipsă de numărar — fiind aceste cambii de prima bonitate, în tot momentul le pot transformă în mijloace lichide prin reescontare.²⁾ Procentul privat de discount se poate schimbă în tot momentul, din zi în zi și din ceas în ceas după cum se schimbă și raportul dintre cererea și oferta de bani. El poate să difere și după calitatea polițelor și scadența lor. La o scadență mai îndepărtată de

¹⁾ Pe lângă oferta și cererea de bani la stabilirea etalonului de discount mai are a se conzideră: bogăția națională, starea comerului și industriei, politica de discount a băncii, starea culturală a țării etc.

²⁾ Vânzările și cumpărările astorfel de cambii se mijlocească prin curtierii dela burse, cari primesc de regulă dela vânzător o proviziune numită *courtage* de $\frac{1}{4}\%$.

regulă se va întrebuiți un etalon mai urcat ca la una mai apropiată.¹⁾ Peste tot luat etalonul privat de discount este oglinda fidelă a situației pe piață în ziua aceea, în care s'a folosit la discountare. Și fiindcă cu acest etalon se discontează numai cambii de prima bonitate, deci cele mai sigure și mai lichide, este foarte natural să fie ceva mai mic ca etalonul oficial al băncii de emisiune, care se stabilește prin conziliul general al băncii și la a cărui stabilire se are în vedere situațiunea economică generală a țării, nu numai a unei singure piețe. Principiile deci fiind altele, etalonul oficial nu poate fi egal cu cel privat. În împrejurări normale cel dintâi nu poate fi mai mic ca cel din urmă și pentru faptul că afacerile pe piață se pot efectua cu cheltueli mai puține decât la bancă, care are un organism mai complicat și deci mai costisitor. În mod firesc deci etalonul oficial trebuie să fie ceva mai mare ca cel privat.

Etalonul privat fluctuează după situațiunea singuraticilor piețe. Cel mai statornic este cel dela Paris, cel mai variabil însă cel dela Londra. Intre etalonul privat și cel al băncii de emisiune nu există o diferență stabilă. Aceasta variază, fiind când mai mare, când mai mică. În Anglia etalonul oficial este cam cu 0·6—0·8% mai mare ca cel privat, dar din conziderațiuni de tactică banca engleză nu și-l coboară niciodată sub 2%. În Germania etalonul oficial este cu 1—1·2% mai urcat ca cel privat, tot cam asemenea e și la noi, pe când în Franția numai cu 0·2—0·4%. Nu e eschisă posibilitatea însă ca etalonul privat să treacă câteodată peste cel oficial, aceasta însă numai foarte rar și pentru scurtă durată de timp. În Octomvrie a. c. am avut un caz de natura aceasta. Banca germană își urcase etalonul la 5% pe când a noastră și-l susțineă tot la 3½%. Băncile noastre mari cari au legături cu străinătatea fură avizate — în urma acestei împrejurări — la Banca Austro-Ungară, care deveni cel mai eftin izvor de credit. Atunci etalonul privat se urcă, pentru puțin timp însă, ceva peste cel oficial.

* * *

Am zis, și în parte am arătat că din raportul în care stau aceste două etaloane de discount, se poate examina situația afacerilor de discount pe piață și se pot face combinațiunile de lipsă asupra schimbărilor ce pot să urmeze. Ca să înțelegem mai bine acestea să vedem în ce relații au să stee aceste două etaloane între sine, în special cum are să fie etalonul oficial ca să corespundă atât intereselor economice de ordine publică, cât și intereselor propriu ale băncii de emisiune?

Conform naturii afacerilor de discount, nu stă în puterea exclusivă a băncii să-și poată mări câștigul după plac prin o urcare arbitrară a etalonului. Câștigul depinde nu numai dela mărimea etalonului, ci și dela

¹⁾ Se poate ivi — rar de tot însă — și cazul contrar, adecă scadența mai îndepărtată să aibă un etalon mai mic. În 29 Dec. 1898 etalonul privat în Londra se cota pe zi cu 4%, pe trei luni cu 3¼%—3¾%, pe patru luni cu 3% și pe șase luni cu 2⅞—2⅝% Aceasta din cauză că se așteaptă cu siguranță la o abundență de bani în viitor.

mulțimea afacerilor de discount. Conziliul băncii ar putea stabili etalonul dupăcum ar voi, dar cercul, mulțimea afacerilor de discount n'o poate determina. Aceste atârână pe deoparte dela cererea de bani, pe de altă parte dela diferențe dintre etalonul băncii și cel al pieței. Cu cât această diferență va fi mai mare, cu atât vor alerga mai mulți cu cambiile lor la bancă și din contră cu cât diferența va fi mai mică, cu atât mai mult va fi luat în considerare creditul băncii de emisiune. Nu poate fi de ex. etalonul oficial 6% sau 5%, când cel privat de pe piață e 3% și când pentru bancă ar fi suficient și 4%. Căci dacă etalonul privat este cu mult mai redus, atunci nu numai cambiile de prima bonitate, ci și altele vor căuta credit pe piață, așa că la bancă pe deoparte se va reduce numărul afacerilor de discount, pe de altă parte se vor prezenta numai cambii de a doua și de a treia mână, acele cari nu găsesc credit pe piață. Prin aceasta portofoliul băncii se va reduce atât cantitativ cât și calitativ, ceea ce, evident, e în defavorul ei. Afacerile dau înapoi și în cassa băncii se va produce o abundență de bani, care — întâmplându-se ca emisiunea de bancnote să scadă sub valoarea rezervelor metalice — va avea de urmare însemnate pierderi de interese. În asemenea cazuri, băncii nu-i rămâne altceva de făcut, decât să-și reducă etalonul, să și-l apropie de al pieței. Și s'a observat că de câteori diferența între etalonul oficial și cel privat e mai mare decât ar trebui să fie în condiții normale și de e și de durată mai lungă, banca își va reduce etalonul. Rezultă dar, că o bancă de emisiune, care-și înțelege interesele nu poate scumpi creditul de discount după plac și nu-l poate scumpi cu deosebire atunci când împrejurările nu permit aceasta. Banca trebuie să țină necondiționat samă și de situația târgului financiar, să susțină un etalon potrivit, dacă voinște să nu-și pericliteze propriile sale interese și dacă voinște să ajute cu adevărat activității economice din țară.

Lumea de afaceri urmărește cu interes fluctuațiunea diferenței între cele două etaloane și prin experiență adeseori poate stabili — natural intru cât se poate închipui aceasta — care poate fi granița peste care dacă scade etalonul privat, banca va fi constrânsă să-și reducă etalonul, dacă voinște ca să-și mențină un bun, sigur și lichid portofoliu cambial.

Băncile de emisiune trebuie să se decidă la reducerea etalonului de câteori diferența de care vorbim e prea mare. Când însă diferența nu e tocmai mare și când după toate probabilitățile etalonul privat nu va putea rămâne multă vreme redus, caută să-și ajute pe altă cale, să întrebuițeze alte mijloace pentruca portofoliul, respective afacerile lor de discount să nu sufere. Așa de ex. la noi Banca Austro-Ungară are drept sub anumite condițiuni, și cu învoirea celor două guverne să disconteze cambii, nu însă în localul băncii, cu un etalon mai mic ca cel oficial.¹⁾ Acest etalon obici-

¹⁾ Tot asemenea au drept în condițiuni diferite și alte bănci de emisiune. În privința aceasta Banca de Franța face excepție.

nu este a se numi etalonul privat de discount al băncii de emisiune.¹⁾ Astfel în cazuri de aceste — când diferența între etalonul oficial și al pieții nu e tocmai mare și când acest din urmă după toate probabilitățile nu poate să stea mult redus, — banca va cere mai întâi voie să ia parte la afacerile de discount pe piață. Și o face aceasta în propriul său interes, fie pentru a-și fructifica capitalurile disponibile, fie pentru a-și menține bonitatea portofoliului cambial.

La noi sunt cazuri destule, când banca a obținut permisiune să disconteze pe piață liberă. Un asemenea caz caracteristic s'a petrecut la începutul anului 1902. În conziliul băncii se lansase ideea, ca etalonul să fie redus sub 4%, ceea ce până atunci nu se mai întâmplase. Această reducere nu se admise, deoarece se apropia finea lunii și unii dintre conzilierii doreau ca totuș cererile ce aveau să se prezinte per ultimo, să le poată acorda încă tot cu 4%. Pe de altă parte ar fi voit să susțină concurența și cu celelalte institute mai mari, cari discontau cu un etalon sub 4%. Spre scopul acesta banca ceru voie să disconteze pe piață liberă, ceea ce i se și permise, dar numai pentru scurtă durată, așa că — expirând termenul concesiunii — fu silită să-și reducă etalonul la $3\frac{1}{2}\%$.

Pentruca banca să nu abuzeze de acest favor în detrimentul creditului țării, dreptul de a disconta cu un etalon mai mic ca cel oficial e pendent — cum am văzut — de invoirea celor două guverne, cari sunt chemate să

¹⁾ Dacă ne-am întreba, cari pot fi considerațiunile pentru cari băncii i-se permite să ia parte la afaceri pe piață cu un etalon mai mic ca cel oficial, ar trebui să răspundem cu următoarele :

Etalonul privat pe singuraticele piețe prezintă adeseori deosebiri mari și variate, deosebiri cari nu totdeauna sunt destul de fondate. Banca de emisiune nu poate stabili mai multe etaloane de discount în același timp. Adeseori pe câte o piață se produce o diferență mai mare între etalonul oficial și cel privat, fără însă ca pe alte piețe să obvină aceeași schimbare. Atunci afacerile băncii pe acea piață se reduc. E deci firesc să se îngăduie băncii să poată lua parte la afacerile de pe piață cu un etalon mai mic ca cel oficial.

E o necesitate imperativă ca banca de emisiune să susțină legături permanente cu piața și firmele cele mari. Ea trebuie neapărat să fie orientată asupra afacerilor acestora. În timpuri grele, când aceste firme sunt avizate la bancă ca singurul izvor de credit, banca trebuie să le cunoască capabilitatea de plată, ceea ce numai așa va fi cu putință, dacă va susțineă continue legături de afaceri cu ele. Ori, firmele aceste mari în timpuri normale găseac pe piață credit mai ieftin ca la bancă așa că, dacă banca voiește să întreprină legături de afaceri, trebuie să le acorde credit cu un etalon mai mic ca cel oficial.

La bancă se grămădesc adeseori sume enorme, cari trebuiesc plasate în împrumuturi. În timpul din urmă băncile de emisiune s'au depărtat mult de caracterul lor original. Înainte vreme, cu drept cuvânt puteau fi considerate ca bănci de depozite. Azi, în urma avântului ce l-au luat afacerile de gir și clairing și-au pierdut acest caracter. Circulația nu mai are lipsă de atâți bani efectivi ca mai înainte. Circulația bancnotelor adeseori se reduce sub valoarea rezervelor metalice. E just deci să li-se deo voie băncilor, în asemenea cazuri să-și fructifice supraplusul de rezerve în afaceri de discount pe piață cu un etalon sub cel oficial.

În fine o ultimă considerație pentru care băncilor de emisiune li-se concede discontarea pe piață cu etalon mai mic ca cel oficial e, că în timpul din urmă sunt mult concurate de alte bănci adeseori tot atât de mari, dacă nu și mai mari ca cele de emisiune.

cumpănească când și cât timp să permită băncii scontarea pe piața liberă. Căci când relațiile pieței sunt de așa natură, încât reclamă un etalon redus, numai prin neacordarea concesiunii poate fi banca constrânsă să-și reducă etalonul.

Alte bănci, ca de ex. cea germană deasemenea poate să încheie afaceri de scont pe piață, dar numai în caz, când etalonul oficial îi e sub 4%. În caz contrar nu poate lua parte la afaceri de scont pe piața liberă, dar atunci își ajută așa că emite bonuri de cassă, cu cari atrage banii de pe piață și indirect — oferta devenind mai mică — silește piața să-și urce etalonul. Tot în chipul acesta își ajută și banca de Anglia, care pune în circulație consolidate engleze. Dealtcum banca de Anglia are drept să disconteze orișicând cu un etalon mai mare sau mai mic ca cel oficial. În privința aceasta, cum am anunțat într'o notă anterioară, Banca de Franția face excepție intrucât discontează numai cu etalonul oficial.

* * *

Să presupunem cazul contrar, să presupunem, că banca, pentruca să-și mărească numărul în cercul afacerilor de scont, își reduce etalonul mai mult decât ar corespunde relațiilor financiare de pe piață. Într'un asemenea caz banca ar deveni cel mai eficient izvor de credit pentru piața internă, ba, dacă etalonul său ar fi mai mic și ca al altor bănci de emisiune străine, — și pentru străinătate. Cari vor fi urmările, e ușor de prevăzut. Toți ceice au trebuință de credit se vor adresa cu cambiile lor la bancă. Mai mult. Se vor adresa și de aceia, cari intră în afaceri și întreprinderi numai pentrucă etalonul e redus. Banii eficienti sunt un stimulent la activitate economică pentru multă lume, chiar și pentru elemente nechemate. Ori toate aceste împrejurări vor contribui ca portofoliul băncii să crească într'un mod neobiceiuit. Banca va trebui să pună o sumă mare de bancnote în circulație. Și dacă emisiunea de bancnote depășește raportul normal, care amăsurat circulației normale trebuie să existe între bancnotele din circulație și fundația metalică, ușor se poate întâmpla, ca la o ocazie dată, la un șvon, o temere, o panică, cererile de rambursare să asalteze ghiseurile băncii, să-i reducă rezerva și să-i amenințe solvabilitatea. Aceasta ar fi o stare critică pentru bancă și nește conducători cât de puțin pricepuți trebuie să se îngrijască s'o evite. De altcum și legea conține unele dispozițiuni, cari sunt chemate, în parte, să prevină situațiunii de natura aceasta.

Am amintit, că legea pretinde pentru bancnotele din circulație o acoperire numai de 40%. Adevărat, numai cât trebuie să se știe, că aceeași lege cere ca dacă suma bancnotelor neacoperite ar trece peste 400 mil. coroane, banca e obligată a plăti pentru emisiunile ce ar mai urma, un impozit de dare de 5%. Această dispoziție a legii desigur că intenționează restrângerea creditului pentru cazuri, când o prea mare cerere de bani ar putea provoca greutăți în circulațiunea financiară. E clar, că banca e silită când cererea devine prea mare să-și urce etalonul, pentruca nu cumva să

fie constrânsă a trece peste contingentul liber de dare, în care caz — evident — n'ar mai putea acorda credit decât cu o dobândă mai mare ca 5%.

Aceasta dispoziție a legii, de sigur făcută tocmai în interesul public, joacă un rol de mare însemnătate în politica de discount. Lumea financiară urmărește cu mare atențiune fluctuațiunea bancnotelor din circulațiune și caută să aple în tot momentul când poate să urmeze impozitul de dare. Spre scopul acesta în situația ce banca noastră de emisiune publică săptămână de săptămână despre afacerile sale, situație care arată între altele atât valoarea rezervelor sale metalice cât și suma bancnotelor din circulație. Din aceste două poziții ușor se poate afla cât mai poate emite banca fără să plătească darea de 5%. N'avem decât să adăugem la valoarea rezervelor metalice contingentul de 400 mil., din care apoi să subtragem suma bancnotelor din circulație, și restul ne va arăta suma până la care se pot emite bancnote libere de dare. Suma aceasta de altcum nici nu trebuie socotită separat, căci o găsim indusă în amintitele situațiuni săptămânale sub numirea de „rezerva bancnotelor libere de dare“.

Starea acestei rezerve e urmărită, cum am zis, cu atențiune de lumea financiară, căci cu cât este mai mică cu atât stăm mai aproape de limita impozitului de dare, după care mai totdeauna trebuie să urmeze urcarea etalonului de discount.

La acest loc țin să amintesc un caz de tot interesant. Înainte de asta cu vre-o cinci ani procentul oficial al băncii eră de $4\frac{1}{2}\%$, iar rezerva bancnotelor libere de dare scăzuse mult. Cu toate acestea conziliul nu ținū de lipsă să ridice etalonul, căci în curând aveă să devină scadente mai multe dintre pretenziunile băncii, cu cari credeă că o să poată face față necesităților curente. Într'aceea un sindicat, care înțelesese situația, în mod tănuit prezentă mereu cambii spre escontare, luând împrumuturi considerabile. Rezerva bancnotelor libere de dare scădea din ce în ce și când eră să ajungă la limita impozitului de 5%, conziliul fū constrâns să-și urce etalonul la $5\frac{1}{2}\%$ așa că pe când banca nu putea să esconteze decât numai cu acest etalon, sindicatul cu banii luați câteva zile mai înainte lucră cu $5\frac{1}{4}\%$, concurând în chipul acesta banca cu banii ei proprii.

Am văzut cum numita dispoziție a legii forțează banca să-și urce etalonul când cererea de bani devine prea mare. Se naște însă întrebarea, e justificată această urcare a etalonului, când cererea e mare în urma unor trebuințe normale și periodice ca de ex. toamna? Practica a dovedit, că în asemenea cazuri e o urmare firească ca situațiunea să revină din nou la starea de mai nainte: creditele se replătesc tot din afaceri și banca își recapătă bancnotele emise așa că siguranța bancnotelor din circulațiune nu poate fi întru nimic periclitată. Astfel stând lucrul, banca nu corespunde misiunii sale, dacă în asemenea cazuri urcă etalonul. Nu corespunde, și totuș trebuie să-l urce, din cauza dării. Statistica arată că darea de bancnote a urmat de regulă la cereri și trebuinți normale, la trimestre, semestre, fine de an etc., va să zică tot în cazuri de necesități legitime. Sub acest raport privită

chestiunea dării de bancnote nu e nicidecum îndreptătită.¹⁾ Rațiunea dării ar fi să impedece cererea de bani în timpuri când aceasta ar lua proporții așa de mari încât ar putea da naștere la speculațiuni și supraproducție, cari ar putea apoi împinge țara în perturbațiuni și crize financiare și economice și nicidecum să îngreuneze niște trebuințe normale. Din cauza aceasta mulți condamnă darea și o țin de nefirească²⁾. Unii cer numai reducerea acoperirii dela 40% la 33%.

În timpul din urmă însă banca noastră de emisiune posedă — cum am mai spus mai sus — o fundație metalică atât de respectabilă încât mai rar poate obveni o emisiune atât de mare care să exhaurieze cu totul rezerva bancnotelor libere de dare. Din contră banca noastră mai curând poate ajunge în poziția contrară — exemple sunt — când suma bancnotelor din circulație să fie mai mică ca valoarea fundațiunii metalice. În acest caz, banca dacă voiește ca fondurile să nu-i rămână nefructificate sau cere voie să disconteze pe piață sau reduce etalonul. Pe care din aceste două modalități o va alege, depinde — am văzut — de împrejurări.

* * *

Am arătat că etalonul prea redus poate da anză la speculațiuni și supraproducțiune, cari să conducă la crize. Anză la speculațiuni și supraproducțiune pot da și alte împrejurări, asupra cărora deastădată nu ne putem extinde. Destul să spunem, că banca îndată ce observează o tendență nenaturală către activitate economică, o tendență care poate cauză o supraproducțiune, chiar și dacă etalonul pe piață e redus, ea va fi chemată să susțină și să acoarde credit cu etalon mai urcat, pe deoparte pentru a preveni o eventuală criză, pe de altă parte pentru a-și asigura cât mai mult solvabilitatea, rezervându-și cât mai multe mijloace lichide pentru cazul când totuș criza ar izbucni. Banca germană după intrarea miliardelor franceze — când râvna de întreprinderi și câștig în Germania părea că merge către extrem — a susținut un etalon relativ urcat de 4–5%, prin ceea ce a înlăturat o eventuală criză. Dar asemenea proceduri poate urmă numai o bancă care e deplin stăpână pe piață. Banca de emisiune are destul mij-

¹⁾ Piața în afaceri de discount nu poate suferi nici un fel de tutorat. Cum să vină o lege s'o impedece în libertatea sa? să-i impună restricțiuni prin dări, cari s'o impedece în activitatea sa? Banca imperială germană — poate tocmai din acest motiv — dă puțină importanță la influința dării asupra afacerilor de discount. Ea se acomodează după situația pieții și starea reală a băncii și mai puțin după împrejurarea că va urmă sau nu impozitul de dare. Ca o dovadă despre aceasta amintim, că până în 1898 banca germană a trecut de 50 de ori peste contingentul liber de dare și cu toate acestea numai de 8 ori și-a urcat etalonul peste 5%. De cele mai multeori și-l-a susținut la 5%, ba de 13 ori la 4% și de 8 ori chiar la 3%. Rezultă dară, că banca adeseori mai bine preferă să aibă pagubă, care trece apoi în contul dividendei, decât să urce etalonul în timpuri când nu e nici o lipsă de urcare. Când scriem aceste rânduri — Octomvrie 1905 — banca germană a trecut cu aproximativ 400 mil. peste rezerva liberă de dare și totuș etalonul nu și-l-a urcat peste 5%.

²⁾ Aversiunea cea mare contra dării a fost cauza că în Germania prin legea din 7 Iunie 1899 contingentul bancnotelor libere de dare a fost urcat la 450 mil. M.

loace cu cari să poată stăpâni piața: ea are privilegiul să emită bancnote, la ea sunt grămădite mari depozite și iarăș ea are o organizație care îi permite să-și extindă activitatea în întreaga țară. În multe părți, cu deosebire pe piețele mai mici lucrează adeseori fără concurență. Și chiar pe piețele mari multe firme de elită întrețin legături directe cu ea numai pentru stabilirea unei cât mai bune reputațiuni. Cu astfel de mijloace banca de emisiune poate stăpâni piața cu mult mai ușor ca alte bănci. Și banca de emisiune nu numai că are putința și e îndreptățită, ci e chiar și datoră să stăpânească piața. E adevărat, cum am arătat în cele precedente, că ea e forțată oarecum să țină samă de fluctuațiunile etalonului privat și de afacerile de discount de pe piață; dar o bancă de emisiune bine condusă totdeauna va anticipa mișcările acestui etalon și niciodată nu se va mulțumi ca să le urmeze numai. Dacă băncii îi succede să anticipeze aceste mișcări, atunci piața trebuie s'o urmeze, o împrejurare care formează criteriul principal, după care se poate judeca gradul, în care banca stăpânește piața. Dacă etalonul privat nu urmează băncii, atunci e dovadă că urcarea etalonului oficial n'a fost necesară și firească.

Un alt moment după care se mai poate judeca gradul în care banca stăpânește piața constă în împrejurarea că diferența între cele două etaloane de discount, al băncii și al pieții să fie cât se poate de mică. Înțelegem așa, ca banca să caute să susțină un etalon, care să fie o expresie cât mai fidelă a raportului dintre cererea și oferta de bani, precum e etalonul pe piață.

Cea mai ideală relație între etalonul privat și cel oficial e în Franția, unde mai că putem zice, că există o constantă asemănare între aceste două etaloane. Ori faptul acesta e o dovadă, că etalonul oficial stăpânește piața. Adevărat, că la aceasta banca e ajutată de o mulțime de împrejurări favorabile. E singura bancă de emisiune în țară, așa că pe terenul emisiunii ea n'are concurență. Are o colosală fundație metalică și contingentul până la care banca e îndreptățită să emită bancnote e așa de mare, încât cu greu s'ar putea închipui să se ajungă maximum. În fine nu mai puțin influențează, cum am văzut, politica de discount, care dă posibilitate băncii franceze să susțină un etalon în permanență redus.

Banca imperială germană încă stăpânește piața, nu însă în proporția băncii franceze. Băncii germane i-se face concurență nu numai de alte bănci de emisiune, ci și de marile bănci private berlineze. Acestea din urmă pot pune adeseori pe piață bani mai efțini, prin ceea ce între cele două etaloane se produce o diferență mai pronunțată.

Piața engleză e mai puțin stăpânită de banca de Anglia. Faptul acesta se explică în prima linie prin restricțiunile actului Peel și prin abundența cea mare de aur în comerț. Aurul pe piața engleză se aduce totdeauna în cantități atât de mari, încât mai niciodată nu găsește o cerere corespunzătoare. Proprietarii se văd oarecum constrânși a-l vinde băncii, care e obligată a-l cumpăra. Urmarea e că barele de aur, cari vin la Londra ca ar-

ticol de comerț se schimbă în bani, în bancnote, pentru cari natural se va căuta plasament. Bani se vor oferi pe piață în afaceri de discount. Oferta în urma acestei împrejurări fiind mai totdeauna mare, etalonul privat se reduce, adeseori chiar și sub 1%. Dar banca de Anglia nu poate susține concurența pe piață și din motiv, că, cum am văzut în nota dela pagina 188, suma bancnotelor neacoperite, ori mai bine zis cu acoperire de bancă, rămâne totdeauna aceeași și e deja în circulație. Tot ce se emite peste aceasta sumă trebuie să fie acoperit cu aur. În schimb însă această bancă folosește un alt mijloc — pe care asemenea l'am amintit — prin care silește piața s'o urmeze, anume emite consolidate engleze, prin ceace oferta de bani devine mai mică și etalonul privat crește.

Despre banca noastră de emisiune nu se poate zice că n'ar fi stăpânind piața. E singură în monarhie ca bancă de emisiune. Concurență i-se face din partea altor bănci mari, dar nu așa de mare ca în Franța, Germania sau Anglia. O împrejurare ce o ajută mai mult, e că țara n'a ajuns la gradul de dezvoltare culturală economică ca țările amintite și cu cât o țară e mai puțin dezvoltată pe acest teren, cu atât băncii de emisiune i-se asigură o poziție mai dominantă.

* * *

Dar dacă e bine ca banca să stăpânească piața sub orice împrejurări, cu atât mai mult trebuie s'o facă aceasta în timpuri grele și de criză, când problema băncii devine una dintre cele mai grele. Numai cu atari ocazii se poate constata capabilitatea cu care e condusă o bancă de emisiune, deoarece pentru astfel de cazuri — totul atârând dela dibăcia și priceperea conducătorilor — norme nu se pot stabili decât numai de tot generale.

Pe cât de deosebită e natura singuraticilor crize cu influința ce o exercită și cu urmările ce le pot avea, pe atât de deosebită și individuală are să fie și politica de discount ce trebuie s'o urmeze banca în asemenea cazuri.

Primul semn al unei supraspeculațiuni sau supraproduțiuni e tendința de urcare a etalonului pe piață. Activitatea industrială exagerată trage tot mai mult capital din circulație și-l leagă în diferitele întreprinderi. Mărfurile produse vor fi reținute, căci toată lumea se așteaptă la o urcare de preț. Mijloacele lichide dela bursă devin tot mai puține. Cursurile sunt prea urcate și nu se găsesc cumpărători destui. Cererea de bani fiind mare, natural, etalonul se va urca. În astfel de cazuri nu e bine ca banca să se lase amăgită, să creadă ocazia binevenită pentru câștig și să disconteze cu un etalon mai redus ca cel de pe piață. Din contră, banca trebuie să-și susțină un etalon în consonanță cu situația pieței, ba chiar să și-l susțină ceva mai urcat, ca în chipul acesta să-și asigure solvabilitatea pentru caz când criza izbucnește și banca va trebui să aibă mijloace lichide la dispoziție. Prin o asemenea procedură banca își asigură mai multă libertate de a se mișca după trebuință, și face ca

lipsa de bani pe piață să crească într'un tempo mai repede și prin aceasta să accelereze izbucnirea crizei, — se înțelege numai atunci când crede că aceasta și așa nu mai e de înlăturat — ceea ce e de mare însemnătate, știut fiind, că cu cât o criză izbucnește mai târziu cu atât ia proporții mai mari și are urmări mai funeste. Astfel în situațiuni de acestea, când vede, că urcarea cursurilor și-a ajuns treapta din urmă și speculațiunea totuși mai vrea să le urce, trebuie să respingă consecvent cererile haussierilor, cari solicită credit pentru prolongire. Iar când speculanții nu mai găsesc bani ca să satisfacă angajamentelor, și cursurile scad și pe lângă tot cursul scăzut cumpărători nu se mai găsesc și astfel criza izbucnită produce falimente, e semn că a sosit momentul, când banca are să-și schimbe politica de discount. Ea va trebui să acoarde credit, credit mai efitin, să nu lase lumea de afaceri să ajungă la ruină. Iată pentru ce am zis mai sus, că banca trebuie să se pregătească cu suficiente mijloace lichide pentru timpul când criza izbucnește.

* * *

Aceste sunt, în liniamente generale, principiile și momentele de căpetenie de cari au să țină samă băncile la stabilirea unui etalon de discount care să corespundă atât intereselor economice naționale a țării cât și intereselor lor particulare.

Pe lângă aceste, natural, practica a scos la iveală și a pus uneori în aplicare și o mulțime de alte norme, mai mult sau mai puțin întrebuintabile și mai mult sau mai puțin admisibile. Teoria însă abia le-ar putea preciza pe toate, fiindcă cea mai mare parte dintre ele sunt chestiuni de procedură și tactică momentană, determinate de împrejurări date. În privința aceasta experiența încă poate da unele îndigări, și în trecutul băncilor celor mari de emisiune din Anglia, Franția, Germania și monarhia noastră, se pot găsi cazuri de natura aceasta destule, unele dintre ele foarte instructive. N'avem decât să privim simplu numai la trecutul băncii noastre de emisiune, care în curând va implini centenarul existenței sale și să ne convingem că adeseori chiar în existența ei a fost salvată de câte o dibace procedură a unor conducători abili și energici. Mulțămită priceperii și tăriei acestor conducători a ajuns banca noastră să se emancipeze total de sub tutela statului și împrejurărilor — deși abia în timpul din urmă numai — să se conducă singură și să nu se mai lase condusă. Căci a conduce și a nu se lăsa condusă de vremuri și împrejurări este idealul la care trebuie să niuziască a ajunge orice bancă ce se respectă!

Ioan I. Lăpădatu.